

November 2016

Følgende survey blev sendte til samtlige pensionskasser, investeringsforeninger og kommuner, der deltager i vores undersøgelse:

Kære

Tak for jeres svar på vores spørgsmål 7. oktober om jeres om investeringer i virksomheder med forbindelser til ulovlige israelske bosættelser, checkpoints, separationsmuren og/eller udvinding af naturressourcer i de besatte palæstinensiske områder. Denne igangværende undersøgelse er en opfølgning på vores tidligere undersøgelser Forretning på forbudt land fra 2012 og 2014.

Vi har foretaget en screening af jeres senest offentliggjorte investeringsportefølje baseret på vores research af virksomheder, hvis forretning og adfærd fremstår problematisk ift. UN Guiding Principles for Business and Human Rights (UNGPs). Specifikt ift. jeres nuværende investeringer drejer det sig om:

Liste over virksomheder som de respektive aktører har investeringer i.

Er I pt. engageret i dialog med andre virksomheder end de nævnte på baggrund af forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

Vi vil bede jer svare på en række spørgsmål om jeres investeringer i hver af disse virksomheder:

1. Er I enige i, at virksomheden enten forårsager, medvirker til eller er forbundet til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder? Hvis nej, hvorfor ikke?
2. Hvad har I gjort for at undersøge virksomhedens aktiviteter eller forbindelser til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder nærmere (due diligence)?
3. Ifølge OHCHR's arbejdsgruppe med særlig fokus på UNGP's i Israel og de besatte palæstinensiske områder er virksomheder forpligtet til særlig grundig (enhanced) due diligence. Har I foretaget særlig grundig due diligence i forbindelse med jeres investering i virksomheden?
4. Har I i jeres due diligence fundet noget omkring virksomhedens forretning eller adfærd, der giver anledning til at indgå i dialog med virksomheden?
5. Har I indgået i dialog med virksomheden og udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?
6. Giver Danwatch's research anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

7. Hvis I har dialog med virksomheden - søger I at få virksomheden til at efterleve UNGPs og/eller OECD's retningslinjer for Multinationale Selskaber i den konkrete situation?
8. Hvor lang tid vil I give virksomheden til at bringe sin virksomhedsadfærd i tråd med UNGPs og den humanitære folkeret i den konkrete situation?
9. Har I redegjort offentligt for jeres strategi og indsats for at påvirke virksomheden til at efterleve den humanitære folkeret og UNGPs?
10. Er der noget I ønsker at tilføje?

Vi har inkluderet vores research på de specifikke virksomheder. Vi har også henvendt os direkte til virksomhederne selv og afventer svar.

Pensionskasser

AP Pension

Vi har sammenholdt vores aktieportefølje med de virksomheder I har oplyst, og på nedenstående liste kan I se hvilke virksomheder der overlapper. Vi har desværre ikke mulighed for at svare på alle 10 spørgsmål for alle virksomhederne enkeltvis, så i stedet får I nedenstående svar, som vi mener dækker jeres spørgsmål, om end på et lidt mere overordnet niveau.

I samarbejde med en ekstern rådgiver screener vi løbende vores portefølje af børsnoterede aktier op imod vores politik for ansvarlig investering, og hvis der identificeres adfærd, som er i strid med vores politik, giver det grundlag for at indgå i dialog med den pågældende virksomhed. Formålet med dialogen er at påvirke virksomhedens adfærd, og AP Pension mener, at dialog er det bedste redskab til at fremme ansvarlig adfærd.

I det tilfælde, hvor dialog er virkningsløs kan en virksomhed ekskluderes og blive placeret på eksklusionslisten, men det anses som sidste udvej. Hvis en virksomhed ender på eksklusionslisten vil den blive forsøgt afhændet af aktieporteføljen, men i de tilfælde, hvor der er investeret i virksomheder igennem f.eks. en indeksfond hvor AP Pension ikke har bestemmende indflydelse, kan virksomheden ikke afhændes. Det er f.eks. tilfældet medvirksomhederne L-3 Communications og Safran SA, som er på vores negativliste, men som vi ikke kan afhænde, da de indgår i passivt forvaltede indeksfonde. Sammenlagt er ca. 2,5 mio. kr. investeret i de to virksomheder.

I forhold til virksomhederne Bank Hapoalim, Bank Leumi og Mizrahi-Tefahot Bank, er det virksomheder som vi er opmærksomme på i forbindelse med deres aktiviteter forbundet til israelske bosættelser, og det overvejes om de bør placeres på eksklusionslisten. Sammenlagt er der investeret ca. 250.000 kr. igennem passivt forvaltet indeksfonde i de tre virksomheder, hvorfor de ikke kan afhændes i tilfælde af de placeres på eksklusionslisten.

AP Pension har igennem vores eksterne rådgiver indgået i dialog med Heidelberg Cement og Hewlett-Packard omkring deres aktiviteter i Palæstina.

ATP

Vi har tidligere svaret ganske fyldestgørende på det tidligere spørgeskema, som I fik svar på 14. oktober 2016. I forhold til de to konkrete selskaber i vores portefølje, som I finder problematiske, kan vi oplyse jer om, at vi fortsat ejer aktier i begge selskaber. Pr. 1. november 2016 var børsværdien af ATP's aktier i Siemens 5,4 mio. kr. og i Priceline 7,6 mio. kr.

Med hensyn til jeres opfølgende spørgsmål gælder, at I, i relation til de to nævnte selskaber, fremfører anklager, der ikke er dækket af vores eksterne screening-information. Vi kan derfor ikke tage stilling til anklagerne, inden vi selv har vurderet dem.

Mht. til spørgsmål 10, vil vi gerne henlede jeres opmærksomhed på vores tidligere afgivne svar, hvor vi – som vi skrev i vores ESG-rapport for 2014 side 10 - behandler information fra offentligheden på lige fod med den information, som vi modtager fra vores dataleverandører, og som vores elektroniske filter allerede har vurderet har visse karakteristika, der teoretisk kan udgøre

et brud på ATP's Bestyrelses retningslinjer for social ansvarlighed i investeringer. Herefter undersøges sådanne sager på identisk vis, som hvis informationen kom fra vores dataleverandører. Viser undersøgelser, at der er grundlag for at præsentere ATP's Komité for social ansvarlighed for selskabets påståede brøde og sammenhængen mellem denne brøde og ATP's Bestyrelses retningslinjer for social ansvarlighed i investeringer, sker dette.

Ingen af de anklager, som I fremfører mod de to konkrete selskaber har som sagt figureret i data fra vores screeningleverandør – men som vi allerede har svaret jer tidligere, behandles anklagerne vedrørende de to selskaber på lige fod med den information, som vi modtager fra vores dataleverandør.

Som det ligeledes fremgår af vores allerede afgivne svar til jer, er næste skridt for os at vurdere alvoren af de anklager, som I kommer med mod de to selskaber – herunder eventuelt selv at foretage vores egne undersøgelser af anklagerne.

Danica Pension

Indledning

Danske Banks "Retningslinjer for Ansvarlige Investeringer" bygger på internationalt anerkendte principper for samfundsansvar såsom UN Global Compact, UN Guiding Principles og OECD's Retningslinjer for Multinationale Selskaber. Vi forventer, at selskaber følger og respekterer principperne uafhængigt af, hvor de har aktiviteter. I konfliktfyldte områder bør selskaber udvise særlig forsigtighed på grund af omstændighedernes forhøjede risici.

Gennem dialog med selskaber søger vi at få selskaberne til at efterleve disse principper. Vi redegør ikke offentligt for vores strategi og indsats for vores dialog med selskaber.

Svar ang. Alstom

Det er bekræftet, at Alstom SA har været involveret i konstruktion og vedligeholdelse af letbanen i Jerusalem, som servicerer israelske bosættelser i Palæstina. Letbanen blev dømt ulovlig af en UN Human Rights Council (HRC) beslutning i 2010. I samarbejde med vores eksterne RI-konsulent har vi indgået i løbende dialog med Alstom SA for at opnå størst mulig indflydelse. I denne dialog har vi udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder. Alstom SA er desuden på vores interne liste over selskaber, som vi planlægger at indgå i yderligere dialog med, for at medvirke til, at selskabet udvikler sig i den rigtige retning.

Vi ønsker at se løbende forbedringer hos selskabet. Selskabet har taget skridt i forhold til at tage afstand fra projektet, bl.a. ved at sælge deres andel i CityPass-konsortiet, som driver letbanen. Samtidig er vi klar over, at det tager tid. Vi har tiltro til, at dialogen med selskabet kan lede til yderligere forbedringer og fortsætter med at monitorere udviklingen. Sker dette ikke inden for en passende tidsramme, kan vi vælge at ekskludere selskabet.

Svar ang. Caterpillar

I vores screening vurderer vi, at følgende to former for virksomhedsaktiviteter kan lede til væsentlige menneskerettighedskrænkelser: 1) direkte eller indirekte støtte til bosættelserne og 2)

ressourceudvinding. Caterpillar Inc. yder ikke direkte støtte til Israels bosættelsesprojekt på Vestbredden. Selskabet har lille, hvis overhovedet nogen, indflydelse på anvendelsen af deres generiske produkter. Det er ikke vores vurdering, at Caterpillar overtræder internationalt anerkendte principper i forbindelse med de besatte palæstinensiske områder. Vi monitorerer virksomhedens aktiviteter, men vurderer, at der ikke er anledning til at indgå i dialog med dem på nuværende tidspunkt.

Svar ang. G4S

Der har været en bekræftet overtrædelse af internationale normer hos G4S plc i forbindelse med sikkerhedsudstyr til Israel. Det er et problem, som er ved at blive afhjulpet. I samarbejde med vores eksterne RI-konsulent indgår vi i dialog med G4S plc for at opnå størst mulig indflydelse og medvirke til, at selskabet udvikler sig i den rigtige retning. Bekymring over problematiske forbindelser er bl.a. blevet rejst gennem engagement-letters til selskabet.

Vi ønsker at se løbende forbedringer hos selskabet. Selskabet annoncerede i marts 2016 intention om at frasælge dets israelske datterselskab, G4S Israel, inden for en estimeret tidsperiode på 12-24 måneder, hvorved selskabets involvering i overtrædelse af menneskerettigheder i Israel og Palæstina sandsynligvis vil være et overstået kapitel. Vi fortsætter med at monitorere udviklingen.

Svar ang. General Mills

I vores screening vurderer vi, at følgende to former for virksomhedsaktiviteter kan lede til væsentlige menneskerettighedskrænkelser: 1) direkte eller indirekte støtte til bosættelserne og 2) ressourceudvinding.

General Mills yder ikke direkte støtte til Israels bosættelsesprojekt på Vestbredden. Selskabet har lille, hvis overhovedet nogen, indflydelse på anvendelsen af deres generiske produkter. Det er ikke vores vurdering, at General Mills overtræder internationalt anerkendte principper i forbindelse med de besatte palæstinensiske områder. Vi monitorerer virksomhedens aktiviteter, men vurderer, at der ikke er anledning til at indgå i dialog med dem på nuværende tidspunkt.

Svar ang. Paypal

I vores screening vurderer vi, at følgende to former for virksomhedsaktiviteter kan lede til væsentlige menneskerettighedskrænkelser: 1) direkte eller indirekte støtte til bosættelserne og 2) ressourceudvinding.

PayPal yder ikke direkte støtte til Israels bosættelsesprojekt på Vestbredden. Selskabet har lille, hvis overhovedet nogen, indflydelse på anvendelsen af deres generiske produkter. Det er ikke vores vurdering, at PayPal overtræder internationalt anerkendte principper i forbindelse med de besatte palæstinensiske områder. Vi monitorerer virksomhedens aktiviteter, men vurderer, at der ikke er anledning til at indgå i dialog med dem på nuværende tidspunkt.

Svar ang. The Priceline Group

I vores screening vurderer vi, at følgende to former for virksomhedsaktiviteter kan lede til væsentlige menneskerettighedskrænkelser: 1) direkte eller indirekte støtte til bosættelserne og 2) ressourceudvinding. The Priceline Group yder ikke direkte støtte til Israels bosættelsesprojekt på Vestbredden. Selskabet har lille, hvis overhovedet nogen, indflydelse på anvendelsen af deres generiske produkter. Det er ikke vores vurdering, at The Priceline Group overtræder internationalt

anerkendte principper i forbindelse med de besatte palæstinensiske områder. Vi monitorerer virksomhedens aktiviteter, men vurderer, at der ikke er anledning til at indgå i dialog med dem på nuværende tidspunkt.

Svar ang. Siemens

I vores screening vurderer vi, at følgende to former for virksomhedsaktiviteter kan lede til væsentlige menneskerettighedskrænkelser: 1) direkte eller indirekte støtte til bosættelserne og 2) ressourceudvinding. Siemens yder ikke direkte støtte til Israels bosættelsesprojekt på Vestbredden. Selskabet har lille, hvis overhovedet nogen, indflydelse på anvendelsen af deres generiske produkter. Det er ikke vores vurdering, at Siemens overtræder internationalt anerkendte principper i forbindelse med de besatte palæstinensiske områder. Vi monitorerer virksomhedens aktiviteter, men vurderer, at der ikke er anledning til at indgå i dialog med dem på nuværende tidspunkt.

Industriens Pension

Vi er bevidste om, at investeringer i virksomheder med aktiviteter på og i relation til Vestbredden kan være problematiske. Derfor overvåger vi de selskaber i vores portefølje, som vi har viden om har engagement på Vestbredden. Derudover følger vi med i domstolsafgørelser samt generel vejledning fra FN, EU og den danske regering om virksomheders aktiviteter på Vestbredden.

Som langsigtet, institutionel investor er mange af de selskaber, vi har i vores portefølje, store, globale virksomheder med aktiviteter i mange lande. Er der ellers tale om sunde, solide selskaber, er globale markedsførende virksomheder vigtige at have med i en global aktieportefølje, for at sikre et risikojusteret afkast. Det er i praksis meget svært at kontrollere, hvordan lovlige produkter, der ikke strider mod gældende ret og internationale konventioner, bliver brugt verden over. Vi fokuserer derfor vores indsats på at sikre, at de selskaber, vi investerer i, ikke overtræder lovgivningen eller internationale konventioner, som Danmark har tiltrådt.

Hvis vi bliver opmærksomme på, at der er selskaber, der gentagne gange overskrider lovgivning eller handler i strid med internationale konventioner, vil vi indlede dialog med selskaberne vedrørende deres aktiviteter. Det er vores vurdering, at aktivt ejerskab i form af overvågning, dialog, stemmeafgivelse på generalforsamlinger mv. oftest giver bedre mulighed for at skabe resultater og adfærdsændring, end hvis investeringerne afvikles. Der kan dog være situationer, hvor dialog ikke har haft eller vurderes at kunne få den ønskede effekt. I sådanne situationer kan et selskab blive ekskluderet fra Industriens Pensions investeringsunivers, jf. vores offentliggjorte eksklusionsliste.

Vi har sammen med vores eksterne samarbejdspartner og andre investorer været i dialog med flere selskaber i vores portefølje omkring deres engagement på Vestbredden.

Nordea Liv & Pension

Når vi i Nordea Asset Managements (NAM) Responsible Investment team analyserer selskaber, forholder vi os til, hvordan det enkelte selskab agerer i forhold til at være til stede i et konfliktfyldt område, og om de har de nødvendige politikker og processer på plads. Menneskerettigheder indgår altid som en del af den analyse, vi foretager af selskaber. Det er altid værdifuldt for os at få input om de selskaber, som vi investerer i, og vi anvender alle relevante input, når vi vurderer selskaber.

NAM søger at skabe "shared value" gennem vores aktive ejerskab. Vi har dialog med selskaber og andre stakeholders på vegne af vores kunder for dels at skabe reelle forbedringer i forhold til ESG-forhold, dels for at beskytte og forbedre afkastet på mellemlang og lang sigt. Vores engagement forvaltes in-house på vegne af alle fonde i NAM som en del af vores forpligtelse i forhold til at efterleve principperne i PRI (Principles for Responsible Investments).

Vi forventer, at alle selskaber, som vi har investeret i, forebygger eller imødekommer enhver negativ indvirkning, der er direkte forbundet med deres forretning, produkter eller services.

I henhold til Nordeas politik for ansvarlige investeringer bliver alle fonde i NAM (Nordea Asset Management) screenet for normbrud for at identificere selskaber, som er involverede i brud på gældende normer vedrørende miljø, menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder og korruption.

Vi prioriterer engagement i forhold til:

- Hændelser/væsentlige forhold, som kan have en negativ effekt på virksomhedens basisforretning eller omdømme pga. u hensigtsmæssig håndtering af ESG-forhold. Her fokuserer vi på bredere faktorer såsom virksomhedens totale ESG performance, hvordan de håndterer de mest relevante faktorer; alvorligheden og den finansielle materialitet af hændelsen. Desuden kigger vi på størrelsen af den overordnede position, vi har i selskabet.
- De største positioner vurderes på årlig basis for at overvåge vores eksponering over for specifikke temaer eller sektorer, som er specielt kendetegnet ved materielle ESG-risici. Vi udvælger de vigtigste temaer, hvor vi ser muligheder for at få et dybere kendskab til, hvordan materielle risici bliver håndteret af selskaberne. Formålet er at påvirke virksomhedernes praksis.

Når en ny hændelse forekommer i et selskab, analyserer og researcher vi selskabet og den specifikke hændelse. Vi mødes med selskabet, enten fysisk eller via telefon, og i nogle tilfælde besøger vi også stedet, hvor hændelsen er sket. Vi har også dialog med investeringsteamet for at få deres holdning til sagen. Sagen bliver fremlagt for NAM Responsible Investment Komite, som ledes af Head of NAM. Komiteen beslutter niveauet og relevansen for engagement med det specifikke selskab.

Hvis et selskab ikke viser en ægte vilje til at ændre den adfærd, som har medført et normbrud, kan Nordeas RI Komite beslutte at ekskludere selskabet fra alle porteføljer. Det skal dog nævnes, at vi ser eksklusion som en sidste udvej, da det oftest ikke vil medføre den ønskede ændring i adfærd. Vi foretrækker derfor som udgangspunkt altid at påvirke selskaberne, udvikle deres forretning og forståelse for betydningen af ESG-forhold frem for at opgive vores investering.

Ud af de nævnte selskaber er fire selskaber indikeret med "rødt flag" hos vores screeningspartner. Vi har afsluttet engagement med to af selskaberne efter besøg på Vestbredden/Israel og grundig analyse, hvor det blev konkluderet, at selskaberne ikke bryder med Nordeas retningslinjer. Vi har en fortsat dialog med de to øvrige selskaber, som følger en plan for engagementet. For de øvrige nævnte selskaber er der pt. ikke noget i vores screening, der antyder, at de bryder med Nordeas retningslinjer.

Endeligt skal det nævnes, at Nordea er en del af Human Rights Benchmark, som netop tager udgangspunkt i UN Guiding Principles for Human Rights.

Pensam

PenSam's sigte for etiske investeringer er bredere end Danwatch lægger op til. Vi ønsker i vores investeringsarbejde at agere i overensstemmelse med bredt accepterede og anerkendte retningslinjer – ikke kun ift. Vestbredden men generelt.

PenSam er opmærksom på, at investeringer i virksomheder, der har aktiviteter på Vestbredden er særlig komplicerede. Derfor indførte PenSam allerede i 2010 dobbeltscreening på dette område, så vi ud over den sædvanlige screening via EIRIS også anvender den norske oliefonds udelukkelsesliste.

Denne dobbeltscreening indebar bl.a., at PenSam i 2010 ekskluderede Afrikas Israel Investment Ltd, Danya Cebus, Elbit System og Shikun & Binui.

Input fra alle interessenter er altid velkommen og hjælpsomt. Relevant information om virksomheders ageren, indgår i PenSams arbejde for at sikre, at vi investerer i selskaber, der lever op til vores etiske retningslinjer. Herunder også i grundlaget for dialog med virksomhederne.

PenSam tror på aktivt ejerskab. Vi stemmer på generalforsamlinger og vi går i dialog med selskaber, som ikke lever op til PenSam's etiske retningslinjer. Ift. de problematiske selskaber tager PenSam selv aktivt del i dialogen. For at opnå så stor gennemslagskraft som mulig kan det være fordelagtigt at varetage det aktive ejerskab gennem samarbejdspartnere (fx såkaldt proxy service). Vi ønsker derfor også at vores samarbejdspartnere indgår i dialog med erhvervslivet om vigtigheden af, at deres aktiviteter er i tråd med internationale principper og retningslinjer. Udelukkelse er en sidste mulighed, når dialog ikke har givet den ønskede bevægelse.

En virksomheds tilstedeværelse på Vestbredden udgør efter PenSams opfattelse ikke i sig selv en overtrædelse af international lov. Generelt sætter PenSam fokus på følgende forhold, som kan være problematiske i forhold til investeringer i selskaber, der har aktiviteter på Vestbredden (eller andre besatte områder):

- Ejerskab, byggeri eller økonomisk støtte til ejendomme (boliger eller erhverv) eller betydelig infrastruktur vedrørende bosættelserne i de besatte palæstinensiske områder. Der er særlig fokus på, om virksomhedens handlinger ændrer den fysiske karakter og demografiske sammensætning af de besatte områder, på en måde, der gør muligheden for

retten til selvbestemmelse mindre realistisk. Herunder granskes særligt nøje virksomheder, der bidrager ved at levere byggematerialer til de nye bosættelser.

- Bidrag til separationsmuren.
- Produkter/ydelse i forhold til checkpoints og andre foranstaltninger, der adgang og muligheder for at færdes frit (fx vejspærringer). PenSam forstår, at checkpoints i de besatte som sådan ikke er ulovlige i henhold til folkeretten.
- Udvinding af naturressourcer (minerale, bruge jord til landbrugsformål ol.)

Ift. de ovennævnte selskaber kan PenSam oplyse, at der ikke er investeret i en række af selskaberne bl.a. fordi PenSam i 2016 har besluttet ikke at investere i Heidelberg Cement og Motorola, se tabellen herunder. Der henvises i øvrigt til svar på det oprindelige spørgeskema.

Selskab	Investeret/ikke-investeret
Alstom	Investeret
Altice	Investeret
Bezeq	Ikke Investeret
Caterpillar	Investeret
CNH Industrial	Investeret
Expedia	Ikke Investeret
G4S	Investeret
General Mills	Investeret
Heidelberg Cement	Ikke investeret
PayPal Holdings	Investeret
Priceline Group	Investeret
Siemens	Investeret
Volvo	Investeret

PensionDanmark

Som oplyst i vores tidligere mail-korrespondance, så følger PensionDanmark gældende dansk udenrigspolitik i udenrigspolitiske forhold, herunder også ift. Israel-Palæstina konflikten – ligesom EU- og FN-sanktioner iagttages. Det gælder også ift. evt. overtrædelse af den humanitære folkeret – idet det følger af UNGP, at staten skal “provide effective guidance to business enterprises on how to respect human rights throughout their operations”, og der ikke for nogen af de nævnte selskaber er en tilkendegivelse fra myndighederne om, at virksomhedsadfærden er i strid med folkeretten – så vidt PensionDanmark er oplyst, er der ingen, af de omtalte virksomheder, som er underlagt sanktioner, ligesom flere af selskaberne også opererer i Danmark.

De omtalte virksomheder i PensionDanmarks aktieportefølje er alle globale virksomheder med aktiviteter i adskillige lande. Det er ikke PensionDanmarks opfattelse, at man som minoritetsaktionær i selskaber med aktiviteter i hele verden er med til at legitimere eksistensen af bosættelser i Israel. Et eksempel: Vi kan konstatere, at bl.a. ActionAid og Amnesty International, som er repræsenteret i hhv. DanWatchs bestyrelse og rådgivende forsamling, i deres

organisationer i en række lande, indsamler donationer ved brug af Paypal. Vi opfatter ikke dette, som at ActionAid og/eller Amnesty International legitimerer bosættelser, lige så lidt som, at PensionDanmarks investeringer i de omtalte globale virksomheder er med til at legitimere bosættelser.

Ift. due diligence, så udfører PensionDanmark løbende screening af de selskaber, som vi ejer, for at afdække forhold, der kan være i strid med PensionDanmarks retningslinjer for ansvarlige investeringer.

UN Guiding Principles er en integreret del af den dialog, som Hermes EOS, på vegne af PensionDanmark, fører med en række af de børsnoterede selskaber, hvor PensionDanmark er investeret. Når vi modtager nye oplysninger, om de selskaber, som vi ejer, videregiver vi oplysningerne til Hermes EOS, som kan bruge dem i den fremadrettede dialog med selskaberne. Derfor har vi også videresendt disse oplysninger til Hermes EOS, og vi vil i samarbejde med Hermes EOS vurdere, om der er grundlag for at indlede en dialog med selskaberne om nogle af forholdene.

PFA Pension

[Det skal her noteres, at PFA forholder sig til en beskrivelse af Siemens' aktiviteter, som Danwatch senere korrigerede og tilføjede nye detaljer, som PFA derfor ikke har haft mulighed for at forholde sig til. Helt konkret drejer det sig om Siemens' bud på opgaver for Israel Railways, der ville kræve aktiviteter på besat område.]

1. Siemens

Er I pt. engageret i dialog med andre virksomheder end de nævnte på baggrund af forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

PFA har fokus på, at der for konfliktfyldte områder, som den besatte Vestbred, gælder en forpligtelse til at være særlig opmærksom på, om man via sine aktiviteter kan anses for at bidrage til besættelsen. Det er et område, som PFA's screenings- og engagementselskab, GES, også har fokus på. GES arbejder systematisk ud fra en række kriterier, der baseres på internationale konventioner gældende for det besatte område. I den forbindelse er GES løbende, og på vegne af PFA, i dialog med selskaber. Dialogen er i første omgang afklarende i forhold til at analysere om selskaber bidrager til en konventionsstridig aktivitet. Konstateres dette, starter en aktiv ejerskabs-dialog, som har til formål at få selskabet til at ændre praksis.

PFA har tidligere selv været i direkte dialog med selskaber, der havde aktiviteter på den besatte Vestbred. På nuværende tidspunkt har PFA rettet henvendelse til Siemens for at sikre, at vores informationer angående deres infrastrukturaktiviteter stadig er korrekte.

Vi vil bede jer svare på en række spørgsmål om jeres investeringer i hver af disse virksomheder:

1. Er I enige i, at virksomheden enten forårsager, medvirker til eller er forbundet til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret⁴ i de besatte palæstinensiske områder? Hvis nej, hvorfor ikke?

Overordnet set er den humanitære folkeret et sæt af konventioner, der anvendes og regulerer de stridende parter under væbnede konflikter og besættelse. PFA har en forventning om, at de selskaber, der investeres i, ikke er forbundet til at krænke civilbefolkningen og den humanitære folkeret.

Når det kommer til Siemens, har GES på vegne af PFA været i dialog med selskabet for at afklare, om det kunne sættes i forbindelse med forskellige infrastrukturaktiviteter, i det besatte område. Samtidig er Siemens' rolle blevet vurderet på baggrund af en analyse af deres aktiviteter. Vores analyse af Siemens' leverance af togvogne indikerer, at de ikke kan bruges på A1. Dette skyldes at der, ifølge vores data, er tale om dieselvogne og A1 skal være en elektrificeret højhastighedslinje, hvorfor de ikke benyttes her. GES har været i dialog med Siemens angående leverancen af trafiklys, dette gav ikke anledning til yderligere dialog. For at sikre at disse vurderinger stadig er korrekte, har PFA rettet henvendelse til selskabet.

2. Hvad har I gjort for at undersøge virksomhedens aktiviteter eller forbindelser til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder nærmere (due diligence)?

GES har en systematisk proces for området, der tager udgangspunkt i de gældende internationale konventioner på området.

Eftersom PFA har sat fokus på at integrere UNGPs i investeringsprocessen, har vi også selv sat fokus på selskabers due diligence. Hvis vi bliver opmærksomme på forhold, vi ikke kendte, nye emner opstår eller finder, at data er uklart, vil vi selv forsøge at få det afklaret, og det sker oftest via dialog med selskabet selv og andre relevante med viden på området. På den baggrund vil PFA's RI Board vurdere, hvordan PFA forholder sig til selskabet.

3. Ifølge OHCHR's arbejdsgruppe med særlig fokus på UNGP's i Israel og de besatte palæstinensiske områder er virksomheder forpligtet til særlig grundig (enhanced) due diligence. Har I foretaget særlig grundig due diligence i forbindelse med jeres investering i virksomheden?

4. Har I i jeres due diligence fundet noget omkring virksomhedens forretning eller adfærd, der giver anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

5. Har I indgået i dialog med virksomheden og udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

6. Giver Danwatch's research anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Spørgsmål 3-6 PFA har via samarbejdet med GES tidligere haft fokus på Siemens' aktiviteter i området og på deres salg af trafiklys og togvogne i forhold til deres anvendelse og dermed også selskabets potentielle rolle.

Der bør udvises agtpågivenhed og laves due diligence særligt i skrøbelige områder, det gælder for alle parter, der er forbundet med aktiviteter i området.

PFA vurderer sager, der er belyst med data og med udgangspunkt i bl.a. analyse fra GES og ofte også andre kilder. Research fra f.eks. Danwatch og andre kilder er vigtig, og kan være med til at beskrive nye vinkler. I det konkrete tilfælde er det i udgangspunktet relativt gammelt data, men vi

vil gerne sikre, at vi har fået svar på alle relevante spørgsmål. Derfor har PFA rettet henvendelse til Siemens for at sikre, at vores nuværende vurdering stadig er korrekt.

7. Hvis I har dialog med virksomheden - søger I at få virksomheden til at efterleve UNGPs og/eller OECD's retningslinjer for Multinationale Selskaber i den konkrete situation?

PFA arbejder med at integrere UNGPs i investeringsprocessen, og vi vil, når vi er i dialog med et selskab anvende systematikken fra UNGPs i dialogen. Herunder efterspørger vi, hvilke overvejelser selskabet har gjort for at sikre at det ikke har en negativ effekt på menneskerettighederne, og om det er genstand for deres rapportering.

8. Hvor lang tid vil I give virksomheden til at bringe sin virksomhedsadfærd i tråd med UNGPs og den humanitære folkeret i den konkrete situation?

Der er ikke et entydigt svar, og dermed ikke en bestemt tidsramme. Det kommer bl.a. an på dialogen og fremdriften i denne og kan strække sig over en længere periode, hvis det vurderes at være relevant for at få gennemført de ændringer, der er nødvendige. Omvendt, hvis et selskab ikke viser interesse i en dialog, kan tidsrammen være kortere.

9. Har I redegjort offentligt for jeres strategi og indsats for at påvirke virksomheden til at efterleve den humanitære folkeret og UNGPs?

PFA har i 2016 indskrevet UNGPs i vores politik for ansvarlige investeringer, som et af de grundlag PFA vil arbejde ud fra. UNGPs vil som PFA's politik gælde for alle områder og ikke kun i forhold til et særligt område. Derfor vil det tage tid at indfase, og vi arbejder på at færdiggøre en metode og et sæt retningslinjer, som vil danne baggrund, for den måde PFA vil integrere UNGPs i investeringsprocessen.

10. Er der noget I ønsker at tilføje?

PFA har sat fokus på at være mere transparente i arbejdet med ansvarlige investeringer. Derfor oprettede PFA i 2015 en log på pfa.dk, hvor formålet er løbende at opdatere og kommunikere om fremdriften i den dialog, PFA selv har med en række udvalgte selskaber. Arbejdet med loggen er dynamisk, og selskaber tilføjes i forhold til de emner og den dialog, PFA har med selskaberne.

Sampension

Vi har ikke yderligere at tilføje til de svar, vi allerede har fremsendt medio oktober i samme sag.

Vi offentliggør ikke konkret detaljer af vores engagement med konkrete virksomheder mens det står på, det gælder også vores baggrundsanalyser, konkrete fremgangsmåde mm.

Vi er pt. i dialog med 93 virksomheder på globalt plan, hvoraf flere også vedrører det område i spørger til. Hvis vi oplever, at der ikke er positiv fremdrift i vores engagement/aktive ejerskab, kan vi vælge at ekskludere den pågældende virksomhed – og i givet fald vil virksomheden så optræde på vores offentligt tilgængelige eksklusionsliste

SEB Pension

Generelt kommenterer vi ikke på enkelt investeringer i vores porteføljer, hvorfor vi heller ikke offentliggør vurderinger eller eventuel dialog, som vi har indledt med selskaber. På SEB Invest og SEB's hjemmeside findes information omkring den gældende SRI-politik, desuden findes også her negativlister, dvs. lister over selskaber der pt. ikke må investeres i. Vi samarbejder med flere anerkendte internationale aktører indenfor SRI/ESG, hvorfor et eller flere af de nævnte selskaber vil kunne optræde på observationslister.

1. Er I enige i, at virksomheden enten forårsager, medvirker til eller er forbundet til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder? Hvis nej, hvorfor ikke?

Som nævnt ovenfor kommenterer vi ikke på enkeltsselskaber, men henviser til ovennævnte svar omkring vores samarbejde med anerkendte SRI/ESG aktører.

2. Hvad har I gjort for at undersøge virksomhedens aktiviteter eller forbindelser til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder nærmere (due diligence)?

Vi samarbejder med flere anerkendte internationale aktører indenfor SRI/ESG området i forhold til både "screening" og "engagement". Disse samarbejdspartnere monitorer løbende vores porteføljer, ligesom observations- og negativlister indgår i det daglige arbejde med porteføljerne. Såfremt et eller flere af ovennævnte selskaber fremgår af disse aktørers observationslister, vil dialog kunne være initieret.

3. Ifølge OHCHR's arbejdsgruppe med særlig fokus på UNGP's i Israel og de besatte palæstinensiske områder er virksomheder forpligtet til særlig grundig (enhanced) due diligence. Har I foretaget særlig grundig due diligence i forbindelse med jeres investering i virksomheden?

Jf. øvrige svar vedr. samarbejdspartnere mv.

4. Har I i jeres due diligence fundet noget omkring virksomhedens forretning eller adfærd, der giver anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Som nævnt håndteres dialog vedrørende etiske forhold via vores samarbejdspartnere på området.

5. Har I indgået i dialog med virksomheden og udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

Jf. ovenfor håndteres dialogen via vores eksterne samarbejdspartnere.

6. Giver Danwatch's research anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Vi vil orientere vores eksterne samarbejdspartnere om resultaterne af Danwatch's research omkring aktiviteter i de besatte palæstinensiske områder.

7. Hvis I har dialog med virksomheden - søger I at få virksomheden til at efterleve UNGPs og/eller OECD's retningslinjer for Multinationale Selskaber i den konkrete situation?

Jf. ovenfor foregår dialog via vores eksterne samarbejdspartnere.

8. Hvor lang tid vil I give virksomheden til at bringe sin virksomhedsadfærd i tråd med UNGPs og den humanitære folkeret i den konkrete situation?

Vi har ikke en fast tidsramme for at opnå resultat, og har i stedet valgt at intensivere vores indsats med en yderligere ekstern samarbejdspartner med supplerende kompetencer.

9. Har I redegjort offentligt for jeres strategi og indsats for at påvirke virksomheden til at efterleve den humanitære folkeret og UNGPs?

Der er på SEB's hjemmesider redegjort for den gældende SRI-politik. Her kan tillige findes gældende negativlister.

10. Er der noget I ønsker at tilføje?

Nej

Investeringsforeninger

BankInvest

Tak for jeres opfølgende henvendelse. Vi kan indledningsvist bekræfte, at vi har investeret i de ovenfor nævnte selskaber, og at vores samarbejdspartner, GES, er og har været i kontakt med selskaberne som følge af selskabernes aktiviteter på Vestbredden m.v. Vi vil i det følgende svare generelt på, hvordan vi håndterer et selskab, der kan være involveret i en overtrædelse af en international norm såsom UN Global Compact og OECD's retningslinjer for multinationale selskaber.

BankInvest samarbejder som tidligere angivet med det eksterne screeningsbureau GES. GES screener alle BankInvests virksomhedsinvesteringer for brud på internationale normer og konventioner. Hvis et selskab overtræder en norm, indleder GES engagement (dialog) med selskabet på vegne af BankInvest og andre investorer. På den måde søger vi igennem GES at påvirke selskabet til at ændre adfærd inden for det område, som det overtræder/muligvis overtræder. Såfremt selskabet ikke ønsker at indgå i en dialog igennem længere tid eller afviser at ændre adfærd, kan GES stoppe engagement (dialog) med selskabet. I så fald vil BankInvests interne Komité for Ansvarlige Investeringer tage yderligere stilling til, om selskabet fortsat skal være en del af BankInvests investeringsunivers. BankInvest er opmærksom på, at investeringer i selskaber, der opererer på og i relation til Vestbredden, kan være problematiske. Derfor har BankInvest også i denne forbindelse et tæt samarbejde med GES. Ligesom BankInvest selv og gennem GES følger med i bl.a. retsafgørelser, vejledning fra FN, EU og den danske regerings holdning til Israel og Vestbredden-problematikken. BankInvest er en langsigtet investor, der bl.a. investerer i store, globale selskaber, der markedsfører lovlige produkter og har aktiviteter, som ikke strider mod gældende ret eller internationale konventioner. BankInvest foretager investeringer på en ansvarlig måde inden for rammerne af gældende lovgivning, tiltrådte konventioner og FNs principper for ansvarlige investeringer. BankInvest skal som kapitalforvalter og udbyder af investeringsforeninger ikke føre udenrigspolitik. Det gør den danske regering. Danmark har

diplomatiske forbindelser med Israel, og Danida giver udviklingsstøtte til de besatte områder på Vestbredden.

Vores proces omkring ansvarlige investeringer er beskrevet mere detaljeret på www.bankinvest.dk/om-at-investere/ansvarlige-investeringer.aspx

Danske Invest

Indledning

Danske Banks "Retningslinjer for Ansvarlige Investeringer" bygger på internationalt anerkendte principper for samfundsansvar såsom UN Global Compact, UN Guiding Principles og OECD's Retningslinjer for Multinationale Selskaber. Vi forventer, at selskaber følger og respekterer principperne uafhængigt af, hvor de har aktiviteter. I konfliktfyldte områder bør selskaber udvise særlig forsigtighed på grund af omstændighedernes forhøjede risici.

Gennem dialog med selskaber søger vi at få selskaberne til at efterleve disse principper. Vi redegør ikke offentligt for vores strategi og indsats for vores dialog med selskaber.

Svar ang. Alstom

Det er bekræftet, at Alstom SA har været involveret i konstruktion og vedligeholdelse af letbanen i Jerusalem, som servicerer israelske bosættelser i Palæstina. Letbanen blev dømt ulovlig af en UN Human Rights Council (HRC) beslutning i 2010. I samarbejde med vores eksterne RI-konsulent har vi indgået i løbende dialog med Alstom SA for at opnå størst mulig indflydelse. I denne dialog har vi udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder. Alstom SA er desuden på vores interne liste over selskaber, som vi planlægger at indgå i yderligere dialog med, for at medvirke til, at selskabet udvikler sig i den rigtige retning.

Vi ønsker at se løbende forbedringer hos selskabet. Selskabet har taget skridt i forhold til at tage afstand fra projektet, bl.a. ved at sælge deres andel i CityPass-konsortiet, som driver letbanen. Samtidig er vi klar over, at det tager tid. Vi har tiltro til, at dialogen med selskabet kan lede til yderligere forbedringer og fortsætter med at monitorere udviklingen. Sker dette ikke inden for en passende tidsramme, kan vi vælge at ekskludere selskabet.

Svar ang. Caterpillar

I vores screening vurderer vi, at følgende to former for virksomhedsaktiviteter kan lede til væsentlige menneskerettighedskrænkelser: 1) direkte eller indirekte støtte til bosættelserne og 2) ressourceudvinding.

Caterpillar Inc. yder ikke direkte støtte til Israels bosættelsesprojekt på Vestbredden. Selskabet har lille, hvis overhovedet nogen, indflydelse på anvendelsen af deres generiske produkter. Det er ikke vores vurdering, at Caterpillar overtræder internationalt anerkendte principper i forbindelse med de besatte palæstinensiske områder. Vi monitorerer virksomhedens aktiviteter, men vurderer, at der ikke er anledning til at indgå i dialog med dem på nuværende tidspunkt.

Svar ang. G4S

Der har været en bekræftet overtrædelse af internationale normer hos G4S plc i forbindelse med sikkerhedsudstyr til Israel. Det er et problem, som er ved at blive afhjulpet. I samarbejde med vores eksterne RI-konsulent indgår vi i dialog med G4S plc for at opnå størst mulig indflydelse og medvirke til, at selskabet udvikler sig i den rigtige retning. Bekymring over problematiske forbindelser er bl.a. blevet rejst gennem engagement-letters til selskabet.

Vi ønsker at se løbende forbedringer hos selskabet. Selskabet annoncerede i marts 2016 intention om at frasælge dets israelske datterselskab, G4S Israel, inden for en estimeret tidsperiode på 12-24 måneder, hvorved selskabets involvering i overtrædelse af menneskerettigheder i Israel og Palæstina sandsynligvis vil være et overstået kapitel. Vi fortsætter med at monitorere udviklingen.

Svar ang. General Mills

I vores screening vurderer vi, at følgende to former for virksomhedsaktiviteter kan lede til væsentlige menneskerettighedskrænkelser: 1) direkte eller indirekte støtte til bosættelserne og 2) ressourceudvinding.

General Mills yder ikke direkte støtte til Israels bosættelsesprojekt på Vestbredden. Selskabet har lille, hvis overhovedet nogen, indflydelse på anvendelsen af deres generiske produkter. Det er ikke vores vurdering, at General Mills overtræder internationalt anerkendte principper i forbindelse med de besatte palæstinensiske områder. Vi monitorerer virksomhedens aktiviteter, men vurderer, at der ikke er anledning til at indgå i dialog med dem på nuværende tidspunkt.

Svar ang. Paypal

I vores screening vurderer vi, at følgende to former for virksomhedsaktiviteter kan lede til væsentlige menneskerettighedskrænkelser: 1) direkte eller indirekte støtte til bosættelserne og 2) ressourceudvinding.

PayPal yder ikke direkte støtte til Israels bosættelsesprojekt på Vestbredden. Selskabet har lille, hvis overhovedet nogen, indflydelse på anvendelsen af deres generiske produkter. Det er ikke vores vurdering, at PayPal overtræder internationalt anerkendte principper i forbindelse med de besatte palæstinensiske områder. Vi monitorerer virksomhedens aktiviteter, men vurderer, at der ikke er anledning til at indgå i dialog med dem på nuværende tidspunkt.

Svar ang. The Priceline Group

I vores screening vurderer vi, at følgende to former for virksomhedsaktiviteter kan lede til væsentlige menneskerettighedskrænkelser: 1) direkte eller indirekte støtte til bosættelserne og 2) ressourceudvinding.

The Priceline Group yder ikke direkte støtte til Israels bosættelsesprojekt på Vestbredden. Selskabet har lille, hvis overhovedet nogen, indflydelse på anvendelsen af deres generiske produkter. Det er ikke vores vurdering, at The Priceline Group overtræder internationalt anerkendte principper i forbindelse med de besatte palæstinensiske områder. Vi monitorerer virksomhedens aktiviteter, men vurderer, at der ikke er anledning til at indgå i dialog med dem på nuværende tidspunkt.

Svar ang. Siemens

I vores screening vurderer vi, at følgende to former for virksomhedsaktiviteter kan lede til væsentlige menneskerettighedskrænkelser: 1) direkte eller indirekte støtte til bosættelserne og 2) ressourceudvinding.

Siemens yder ikke direkte støtte til Israels bosættelsesprojekt på Vestbredden. Selskabet har lille, hvis overhovedet nogen, indflydelse på anvendelsen af deres generiske produkter. Det er ikke vores vurdering, at Siemens overtræder internationalt anerkendte principper i forbindelse med de besatte palæstinensiske områder. Vi monitorerer virksomhedens aktiviteter, men vurderer, at der ikke er anledning til at indgå i dialog med dem på nuværende tidspunkt.

Jyske Invest

I Jyske Invest ønsker vi ikke at udtale os om enkeltsekskaber eller bestemte konflikter, og vi kan kun henvise til den generelle politik.

Lægernes Invest

I forlængelse af vores redegørelse for Lægernes Invests SRI-politik, som vi sendte til jer 31. oktober i år (red. 1. survey), kan vi tilføje følgende:

Lægernes Invest overvåger løbende de sekskaber, der investeres i. Det gælder også forhold relateret til konflikten mellem Israel og Palæstina. Oplever investeringsforeningen konkrete brud på menneskerettighederne i sekskaber, som der investeres i, er det foreningens politik i første omgang at udøve aktivt ejerskab med andre ligesindede investorer.

Sammen med andre investorer er Lægernes Invest aktuelt i dialog med en række sekskaber for at påvirke deres aktiviteter i de besatte områder. Udtømmes muligheden for at påvirke sekskaberne, vil sekskaberne blive sat på eksklusionslisten.

Nordea Invest

Når vi i Nordea Asset Managements (NAM) Responsible Investment team analyserer sekskaber, forholder vi os til, hvordan det enkelte sekskab agerer i forhold til at være til stede i et konfliktyldt område, og om de har de nødvendige politikker og processer på plads. Menneskerettigheder indgår altid som en del af den analyse, vi foretager af sekskaber. Det er altid værdifuldt for os at få input om de sekskaber, som vi investerer i, og vi anvender alle relevante input, når vi vurderer sekskaber.

NAM søger at skabe "shared value" gennem vores aktive ejerskab. Vi har dialog med sekskaber og andre stakeholders på vegne af vores kunder for dels at skabe reelle forbedringer i forhold til ESG-forhold, dels for at beskytte og forbedre afkastet på mellemlang og lang sigt. Vores

engagement forvaltes in-house på vegne af alle fonde i NAM som en del af vores forpligtelse i forhold til at efterleve principperne i PRI (Principles for Responsible Investments).

Vi forventer, at alle selskaber, som vi har investeret i, forebygger eller imødekommer enhver negativ indvirkning, der er direkte forbundet med deres forretning, produkter eller services.

I henhold til Nordeas politik for ansvarlige investeringer bliver alle fonde i NAM (Nordea Asset Management) screenet for normbrud for at identificere selskaber, som er involverede i brud på gældende normer vedrørende miljø, menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder og korruption.

Vi prioriterer engagement i forhold til:

- Hændelser/væsentlige forhold, som kan have en negativ effekt på virksomhedens basisforretning eller omdømme pga. uhensigtsmæssig håndtering af ESG-forhold. Her fokuserer vi på bredere faktorer såsom virksomhedens totale ESG performance, hvordan de håndterer de mest relevante faktorer; alvorligheden og den finansielle materialitet af hændelsen. Desuden kigger vi på størrelsen af den overordnede position, vi har i selskabet.
- De største positioner vurderes på årlig basis for at overvåge vores eksponering over for specifikke temaer eller sektorer, som er specielt kendetegnet ved materielle ESG-risici. Vi udvælger de vigtigste temaer, hvor vi ser muligheder for at få et dybere kendskab til, hvordan materielle risici bliver håndteret af selskaberne. Formålet er at påvirke virksomhedernes praksis.

Når en ny hændelse forekommer i et selskab, analyserer og researcher vi selskabet og den specifikke hændelse. Vi mødes med selskabet, enten fysisk eller via telefon, og i nogle tilfælde besøger vi også stedet, hvor hændelsen er sket. Vi har også dialog med investeringsteamet for at få deres holdning til sagen. Sagen bliver fremlagt for NAM Responsible Investment Komite, som ledes af Head of NAM. Komiteen beslutter niveauet og relevansen for engagement med det specifikke selskab.

Hvis et selskab ikke viser en ægte vilje til at ændre den adfærd, som har medført et normbrud, kan Nordeas RI Komite beslutte at ekskludere selskabet fra alle porteføljer. Det skal dog nævnes, at vi ser eksklusion som en sidste udvej, da det oftest ikke vil medføre den ønskede ændring i adfærd. Vi foretrækker derfor som udgangspunkt altid at påvirke selskaberne, udvikle deres forretning og forståelse for betydningen af ESG-forhold frem for at opgive vores investering.

Ud af de nævnte selskaber er fire selskaber indikeret med "rødt flag" hos vores screeningspartner. Vi har afsluttet engagement med to af selskaberne efter besøg på Vestbredden/Israel og grundig analyse, hvor det blev konkluderet, at selskaberne ikke bryder med Nordeas retningslinjer. Vi har en fortsat dialog med de to øvrige selskaber, som følger en plan for engagementet. For de øvrige nævnte selskaber er der pt. ikke noget i vores screening, der antyder, at de bryder med Nordeas retningslinjer.

Endeligt skal det nævnes, at Nordea er en del af Human Rights Benchmark, som netop tager udgangspunkt i UN Guiding Principles for Human Rights.

Nykredit Invest

Nykredit engagerer med Cemex, fordi selskabet er involveret i byggeri af de illegale bosættelser i Palæstina. Selskabet har netop lukket sin illegale grusgrav, men været involveret i byggeriet af den illegale separationsbarriere og leverer fortsat materialer til de illegale bosættelser. Udover at være i dialog med selskabet, så er vi også i dialog med vores eksterne forvaltere, der er de eneste foreninger, der har Cemex. Danwatch har formentlig ikke registreret selskabet, da investeringer kun er i erhvervsobligationer. Nykredits investeringspolitik omfatter dog både aktier og erhvervsobligationer, og udstedere behandles ens i engagement øjemed.

Derudover har Nykredit i 2016 ekskluderet Motorola efter flere års engagement vedr. den fortsatte servicering af overvågningsudstyret på separationsbarrieren, som Motorola har leveret. Nykredit ekskluderede selskabet, fordi Motorolas respons ledte os til konklusionen, at selskabet ikke ville løse problemet, og at vores dialog med selskabet ikke ville kunne ændre på dette.

Nykredit bygger sit arbejde på de mange særrapporter, som FN's udvalg har udgivet de seneste år.

De to centrale er for os rapporten fra særligt udsendte rapportør, R. Falk, offentliggjort den 19. september 2012 (dokument nr. A/67/379) samt afsnit 117 i den udvidede baggrundsrapport udsendt sammen med denne. Rapporten slog endegyldigt fast, at FN's afgørelser vedr. de besatte palæstinensiske områder ikke kun var gældende for lande, men at også virksomheder havde en forpligtelse til at orientere sig, så de ikke implicit modarbejdede disse afgørelser.

Sideløbende med flere opfølgende rapporter vedtog FN-landene UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Implementeringen af disse principper er netop påbegyndt. Den 6. juni 2014 offentliggjorde UN Human Rights Council's working group [en rapport](#), der netop med udgangspunkt i de nye UN Guiding Principles, understreger selskabers forpligtelse til at undersøge, om deres aktiviteter i et besat område, der medvirker til brud på menneskerettigheder. Dermed ligger forpligtelsen hos selskabet frem for på et nationalt/overnationalt niveau. Rapporten understreger samtidigt, at man ikke som udgangspunkt kan konkludere, at kommerciel aktivitet i de besatte områder er ensbetydende med brud på menneskerettighederne.

Samtidig er Nykredit opmærksomme på forhandlingerne mellem EU og Israel om frihandelsaftale samt ikke mindst FN's opfordringer til investering i Palæstina.

Caterpillar Inc.

1. Er I enige i, at virksomheden enten forårsager, medvirker til eller er forbundet til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder? Hvis nej, hvorfor ikke?

Caterpillar blev ganske rigtig nævnt i forbindelse med nogle af de første rapporter fra bl.a. FN omkring virksomheders ansvar i forbindelse med aktiviteter i besatte områder. FN's rapporter afviste dog senere beskyldningerne mod Caterpillar.

Nykredits rådgiver GES var for flere år siden i dialog med Caterpillar. Det viser sig, at Caterpillar ikke har solgt deres maskiner direkte til hverken det israelske militær eller bosættelser. Det israelske militær har desuden selv modificeret maskinerne. Selskabet anvendte i øvrigt i denne

forbindelse sin Code of Conduct. Selskabet kunne ikke styre videresalget og den videre anvendelse af sine produkter, og derfor afsluttede GES dialogen med konklusionen, at selskabet ikke er skyldig i menneskerettighedsbrud.

Så efter research fra egne rådgivere, der har været i dialog med selskabet, og ikke mindst at have fulgt FN's rapportering på emnet, så konkludere Nykredit, at selskabets aktiviteter ikke er i strid med menneskerettighederne. Nykredit overvåger løbende alle sine investeringer, og skulle andre informationer komme frem, så vil vi naturligvis undersøge dette nærmere.

Hvad har I gjort for at undersøge virksomhedens aktiviteter eller forbindelser til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder nærmere (due diligence)?

Nykredits rådgiver har været i direkte dialog med selskabet og afprøvet deres påstande. Derudover har Nykredit løbende fulgt udviklingen i informationer fra øvrige rådgivere og FN/EU samt NGO'er.

Ifølge OHCHR's arbejdsgruppe med særlig fokus på UNGP's i Israel og de besatte palæstinensiske områder er virksomheder forpligtet til særlig grundig (enhanced) due diligence. Har I foretaget særlig grundig due diligence i forbindelse med jeres investering i virksomheden?

Nu er denne case langt ældre end UNGP og OHCHR's rapport, men også i denne forbindelse består Caterpillar, da der er tale om en ikke-diskriminerende, generisk deltagelse i markedet.

Har I i jeres due diligence fundet noget omkring virksomhedens forretning eller adfærd, der giver anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

I takt med at virksomhederne bliver mere og mere bevidste om deres forpligtelser i forbindelse med UNGP og rapporterer omkring dette, så er vores opmærksomhed af indlysende årsager i særlig grad rettet imod Caterpillar. Ikke blot fordi selskabet har produkter i Palæstina, men fordi selskabet har produkter på stort set samtlige markeder i verden.

Har I indgået i dialog med virksomheden og udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

Ja. Nykredits rådgiver har været i dialog.

Giver Danwatchs research anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Ikke umiddelbart, da informationerne er forældede. Skulle Danwatch have nye informationer, så vil vi meget gerne arbejde videre med disse.

Hvis I har dialog med virksomheden - søger I at få virksomheden til at efterleve UNGPs og/eller OECD's retningslinjer for Multinationale Selskaber i den konkrete situation?

Ja, naturligvis. I denne sag var UNGP dog på tidspunktet for dialogen endnu ikke vedtaget.

Hvor lang tid vil I give virksomheden til at bringe sin virksomhedsadfærd i tråd med UNGPs og den humanitære folkeret i den konkrete situation?

Det vil altid afhænge af situationen, og virksomhedens vilje til at forbedre forholdene. Nykredits fortsatte dialog med Cemex og eksklusion af Motorola er eksempler på dette.

Har I redegjort offentligt for jeres strategi og indsats for at påvirke virksomheden til at efterleve den humanitære folkeret og UNGPs?

Ja, ved tidligere henvendelser fra bl.a. Danwatch og danske medier. Derudover rapporterer foreningen om det generelle arbejde med dette emne i sine årsrapporter.

Er der noget I ønsker at tilføje?

HeidelbergCement Group

Er I enige i, at virksomheden enten forårsager, medvirker til eller er forbundet til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder? Hvis nej, hvorfor ikke?

Nej.

Heidelberg Cement købte for en årrække siden amerikanske Hansson, der udover at producere cement og ready mix produkter til det israelske og det palæstinensiske marked også driver en grusgrav på Vestbredden. Kontrakten, der tillod Hansson at udvinde materialer, blev indgået før Heidelberg Cements køb. Det ændrer dog ikke ved at udvinde naturressourcer på besat område ikke er tilladt uden passende kompensation. Derfor tog Nykredit kontakt til Heidelberg Cement, da de første beskyldninger kom frem. Nykredit har været i løbende Heidelberg Cements ledelse om emnet.

Dialogen blev indledt inden vedtagelsen af UNGP og rapporten fra OHCHR, men fra offentliggørelsen har disse to været retningsgivende for Nykredits dialog med Heidelberg Cement. Dialogen har været sædeles konstruktiv, og Heidelberg Cement har gjort en stor indsats i sit eget due diligence arbejde. Dette indebærer bl.a., at

- Heidelberg Cement kategorisk afviser at levere materialer til de illegale bosættelser
- Heidelberg Cement insisterer på ens vilkår for sine israelske og palæstinensiske ansatte ens – pt. er 60 palæstinensere direkte ansat og yderligere 60 ansat indirekte
- Heidelberg Cement selv har fulgt op på, at betalingen for at udvinde materialer i den eksisterende grusgrav rent faktisk kanaliseres tilbage til selvstyret – hvilket den israelske højesteret har bekræftet
- Heidelberg Cement søger selv aktivt en løsning på problemet omkring kontakten med den eksisterende grusgrav
- Heidelberg Cement kommunikerer åbent og ærligt omkring disse udfordringer og sit arbejde med dem, se bl.a. den seneste sustainability report fra selskabet

På seneste kald mellem Nykredit og Heidelberg Cement i oktober 2016 oplyste selskabet, at de har oprettet et datterselskab i Palæstina, registreret hos de palæstinensiske myndigheder, og at de er i gang med at finde et egnet sted til en ny grusgrav, hvor kontrakten skal indgås direkte med de

palæstinensiske myndigheder. Datterselskabet Heidelberg Cement Palestine leverer i øvrigt allerede i dag importeret cement til det voksende palæstinensiske marked.

Det er Nykredits opfattelse, at Heidelberg Cement er et lysende eksempel for andre i håndteringen den komplekse situation, som selskabet stod i jf. OHCHR's ord:

The Guiding Principles clarify the fact that the responsibility to respect requires that business enterprises a) avoid causing or contributing to adverse human rights impacts through their own activities, and address such impacts when they occur; and b) seek to prevent or mitigate adverse humanrights impacts that are directly linked to their operations, products or services by their business relationships, even if they have not contributed to those impacts.

De gør forsøg på at undgå brud, og de forsøger at 'mitigate' de udfordringer, som fortidige beslutninger har skabt. Alle udfordringerne er ikke løst, men selskabet har vist vejen. Forhåbentligt vil det lykkedes Heidelberg Cement at nå helt og mål og vise, at det er muligt at navigere i dette komplekse område og være bidragsyder til vækst og velstand for både israelere og palæstinensere. Denne case viser i øvrigt, den store styrke ved UNGP: Analysere udfordringen og fokusér på løsningen.

Nykredits rådgiver er enig i denne betragtning. Nykredits rådgiver vil i øvrigt mødes med selskabet den 25. november og besigtige selskabets aktiviteter i Israel og de besatte områder. Nykredit vil naturligvis fortsætte dialogen med Heidelberg Cement.

Hvad har I gjort for at undersøge virksomhedens aktiviteter eller forbindelser til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder nærmere (due diligence)?

Nykredit har foruden dialogen med Heidelberg Cement konsulteret vores rådgivere og diskuteret med andre investorer samt NGO'er.

Ifølge OHCHR's arbejdsgruppe med særlig fokus på UNGP's i Israel og de besatte palæstinensiske områder er virksomheder forpligtet til særlig grundig (enhanced) due diligence. Har I foretaget særlig grundig due diligence i forbindelse med jeres investering i virksomheden?

Nykredit's investeringer i selskabet går meget længere tilbage end UNGP, men Nykredit har i forbindelse med offentliggørelsen af UNGP anvendt denne i den allerede eksisterende dialog med selskabet.

Har I i jeres due diligence fundet noget omkring virksomhedens forretning eller adfærd, der giver anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Som nævnt herover var netop datterselskabet Hanssons grusgrav på Vestbredden udgangspunktet for den fokuserede dialog med Heidelberg Cement.

Har I indgået i dialog med virksomheden og udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

Som nævnt herover, så har Nykredit i en årrække været i direkte dialog med Heidelberg Cement, som har svaret fyldestgørende og taget initiativ til at løse udfordringen.

Giver Danwatchs research anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

De nævnte oplysninger har netop været udgangspunktet for Nykredits mangeårige dialog med selskabet. Nykredit er i dialog med selskabet.

Hvis I har dialog med virksomheden - søger I at få virksomheden til at efterleve UNGPs og/eller OECD's retningslinjer for Multinationale Selskaber i den konkrete situation?

Nykredit ønsker naturligvis, at selskabet skal leve op til såvel UNGP som OECD's retningslinjer, og det mener vi og vores rådgiver, at de gør.

Hvor lang tid vil I give virksomheden til at bringe sin virksomhedsadfærd i tråd med UNGPs og den humanitære folkeret i den konkrete situation?

Så længeder er vilje og indsats til at løse udfordringen. Heidelberg Cement viser ikke blot vilje til forbedringer, men også konkrete forbedringer. Det gælder ikke blot deres egen due diligence men også oprettelsen af datterselskabet Heidelberg Cement Palestine. Det er vores forventning, at selskabet kan blive 'best practice' for andre selskaber med aktiviteter i området.

Har I redegjort offentligt for jeres strategi og indsats for at påvirke virksomheden til at efterleve den humanitære folkeret og UNGPs?

Ja, ved tidligere henvendelser fra bl.a. Danwatch og danske medier. Derudover rapporterer foreningen om det generelle arbejde med dette emne i sine årsrapporter.

Er der noget I ønsker at tilføje?

Nykredit delte i forbindelse med Danwatch's sidste undersøgelse af Heidelberg Cement vores informationer med Danwatch. I den forbindelse tilbød Nykredit at indgå i en dialog med Danwatch om denne konkrete sag, så alle parter kunne få et mere komplet billede af selskabets udfordringer og konkrete håndtering af disse. Desværre har vi ikke hørt fra Danwatch, men tilbuddet gælder naturligvis stadig.

PayPal

Er I enige i, at virksomheden enten forårsager, medvirker til eller er forbundet til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder? Hvis nej, hvorfor ikke?

Nej. Selskabet leverer en generisk ikke-diskriminerende betalingsløsning til det israelske og det palæstinensiske marked. Hverken UNGP eller OECD's retningslinjer sætter lighedstegn mellem kommercielle aktiviteter af denne type og brud på menneskerettighederne. Samme konklusion er Nykredits rådgivere, iblandt dem GES, kommet til.

Hvad har I gjort for at undersøge virksomhedens aktiviteter eller forbindelser til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder nærmere (due diligence)?

Nykredit screener med hjælp fra vores rådgivere samtlige investering for brud internationale normer. Det gælder i særdeleshed også selskaber med aktiviteter i de besatte områder. Da hverken vi eller vores rådgivere har informationer om problematiske aktiviteter, der kunne indikere brud, har dette ikke ført til dialog med selskabet om dette emne.

Ifølge OHCHR's arbejdsgruppe med særlig fokus på UNGP's i Israel og de besatte palæstinensiske områder er virksomheder forpligtet til særlig grundig (enhanced) due diligence. Har I foretaget særlig grundig due diligence i forbindelse med jeres investering i virksomheden?

Nykredit og vores rådgivere giver selskaber med aktiviteter i de besatte områder særlig opmærksomhed, men vi har ikke fundet informationer, der kunne indikere brud.

Har I i jeres due diligence fundet noget omkring virksomhedens forretning eller adfærd, der giver anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Nykredit og vores rådgivere giver selskaber med aktiviteter i de besatte områder særlig opmærksomhed, men vi har ikke fundet informationer, der kunne indikere brud.

Har I indgået i dialog med virksomheden og udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

Da hverken Nykredit eller vores rådgivere har fundet informationer, der kunne indikere et brud, så har der ikke været anledning til dialog om dette emne.

Giver Danwatchs research anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Nej. Selskabet leverer en generisk ikke-diskriminerende betalingsløsning til det israelske og det palæstinensiske marked. Hverken UNGP eller OECD's retningslinjer sætter lighedstegn mellem kommercielle aktiviteter af denne type og brud på menneskerettighederne. Samme konklusion er Nykredits rådgivere, iblandt dem GES, kommet til.

Skulle Danwatch have nye informationer, så vil vi anvende disse til yderligere afklaring om eventuelle brud.

Hvis I har dialog med virksomheden - søger I at få virksomheden til at efterleve UNGPs og/eller OECD's retningslinjer for Multinationale Selskaber i den konkrete situation?

Enhver dialog med selskaber om emner som disse vil tage udgangspunkt i dette, men også i mere generelle drøftelser vil Nykredit vende selskabets arbejde med UNGP og OECD's retningslinjer og vores forventninger hertil.

Hvor lang tid vil I give virksomheden til at bringe sin virksomhedsadfærd i tråd med UNGPs og den humanitære folkeret i den konkrete situation?

Det vil altid afhænge af situationen, og virksomhedens vilje til at forbedre forholdene. Nykredits fortsatte dialog med Cemex og eksklusion af Motorola er eksempler på dette.

Har I redegjort offentligt for jeres strategi og indsats for at påvirke virksomheden til at efterleve den humanitære folkeret og UNGPs?

Det har ikke været relevant, da vi ikke har identificeret noget brud.

Er der noget I ønsker at tilføje?

The Priceline Group Inc.

Er I enige i, at virksomheden enten forårsager, medvirker til eller er forbundet til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder? Hvis nej, hvorfor ikke?

Nej. Selskabet leverer en generisk ikke-diskriminerende on-line hotelbooking services til det israelske og det palæstinensiske marked. Hverken UNGP eller OECD's retningslinjer sætter lighedstegn mellem kommercielle aktiviteter af denne type og brud på menneskerettighederne. Samme konklusion er Nykredits rådgivere, blandt dem GES, kommet til. Hvad har I gjort for at undersøge virksomhedens aktiviteter eller forbindelser til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder nærmere (due diligence)?

Nykredit screener med hjælp fra vores rådgivere samtlige investering for brud internationale normer. Det gælder i særdeleshed også selskaber med aktiviteter i de besatte områder. Da hverken vi eller vores rådgivere har informationer om problematiske aktiviteter, der kunne indikere brud, har dette ikke ført til dialog med selskabet om dette emne.

Ifølge OHCHR's arbejdsgruppe med særlig fokus på UNGP's i Israel og de besatte palæstinensiske områder er virksomheder forpligtet til særlig grundig (enhanced) due diligence. Har I foretaget særlig grundig due diligence i forbindelse med jeres investering i virksomheden?

Nykredit og vores rådgivere giver selskaber med aktiviteter i de besatte områder særlig opmærksomhed, men vi har ikke fundet informationer, der kunne indikere brud.

Har I i jeres due diligence fundet noget omkring virksomhedens forretning eller adfærd, der giver anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Nykredit og vores rådgivere giver selskaber med aktiviteter i de besatte områder særlig opmærksomhed, men vi har ikke fundet informationer, der kunne indikere brud.

Har I indgået i dialog med virksomheden og udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

Da hverken Nykredit eller vores rådgivere har fundet informationer, der kunne indikere et brud, så har der ikke været anledning til dialog om dette emne.

Giver Danwatchs research anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Nej. Selskabet leverer en generisk ikke-diskriminerende betalingsløsning til det israelske og det palæstinensiske marked. Hverken UNGP eller OECD's retningslinjer sætter lighedstegn mellem kommercielle aktiviteter af denne type og brud på menneskerettighederne. Samme konklusion er Nykredits rådgivere, blandt dem GES, kommet til.

Skulle Danwatch have nye informationer, så vil vi anvende disse til yderligere afklaring om eventuelle brud.

Hvis I har dialog med virksomheden - søger I at få virksomheden til at efterleve UNGPs og/eller OECD's retningslinjer for Multinationale Selskaber i den konkrete situation?

Enhver dialog med selskaber om emner som disse vil tage udgangspunkt i dette, men også i mere generelle drøftelser vil Nykredit vende selskabets arbejde med UNGP og OECD's retningslinjer og vores forventninger hertil.

Hvor lang tid vil I give virksomheden til at bringe sin virksomhedsadfærd i tråd med UNGPs og den humanitære folkeret i den konkrete situation?

Det vil altid afhænge af situationen, og virksomhedens vilje til at forbedre forholdene. Nykredits fortsatte dialog med Cemex og eksklusion af Motorola er eksempler på dette.

Har I redegjort offentligt for jeres strategi og indsats for at påvirke virksomheden til at efterleve den humanitære folkeret og UNGPs?

Det har ikke været relevant, da vi ikke har identificeret noget brud.

Er der noget I ønsker at tilføje?

Siemens AG

Er I enige i, at virksomheden enten forårsager, medvirker til eller er forbundet til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder? Hvis nej, hvorfor ikke?

Nej. Nykredit har gennem sin rådgiver GES for en del år siden undersøgt beskyldningerne mod Siemens. Togene leveret til Israel Railways var dieseltog, som ikke kan anvendes til A1-linjen, der krydser den grønne linje. De såkaldte trafikale kontrolsystemer var trafiklys, der blev solgt og leveret gennem den israelske grossist Orad Group. Selv disse trafiklys blev sat op på de problematiske veje, men Nykredits rådgiver GES vurderer, at disse produkter er af en sådan generisk karakter, at selskabet ikke kan bebrejdes, at 3. part satte trafiklysene op på netop denne strækning. Dermed kan det ikke konkluderes, at Siemens bryder menneskerettighederne i hverken UNGP eller OECD regi.

Hvad har I gjort for at undersøge virksomhedens aktiviteter eller forbindelser til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder nærmere (due diligence)?

Nykredit screener med hjælp fra vores rådgivere samtlige investering for brud internationale normer. Det gælder i særdeleshed også selskaber med aktiviteter i de besatte områder. Da hverken vi eller vores rådgivere har informationer om problematiske aktiviteter, der kunne indikere brud, har dette ikke ført til dialog med selskabet om dette emne udover den opklarende dialog mellem vores rådgiver og selskabet.

Ifølge OHCHR's arbejdsgruppe med særlig fokus på UNGP's i Israel og de besatte palæstinensiske områder er virksomheder forpligtet til særlig grundig (enhanced) due diligence. Har I foretaget særlig grundig due diligence i forbindelse med jeres investering i virksomheden?

Nykredit og vores rådgivere giver selskaber med aktiviteter i de besatte områder særlig opmærksomhed. Det er denne case et godt eksempel på.

Har I i jeres due diligence fundet noget omkring virksomhedens forretning eller adfærd, der giver anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Nykredit har gennem vores rådgiver GES været i dialog med selskabet for at få afklaret beskyldningerne. Disse blev afklaret, og der var ikke anledning til at gå videre, da der ikke var brud.

Har I indgået i dialog med virksomheden og udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

Nykredit har gennem vores rådgiver været i dialog, men da der ikke var brud, så gav det ikke anledning til at udtrykke bekymring.

Giver Danwatchs research anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Nej. Selskabet leverer generiske ikke-diskriminerende produkter til det israelske og det palæstinensiske marked. Hverken UNGP eller OECD's retningslinjer sætter lighedstegn mellem kommercielle aktiviteter af denne type og brud på menneskerettighederne. Samme konklusion er Nykredits rådgivere, iblandt dem GES, kommet til.

Skulle Danwatch have nye informationer, så vil vi anvende disse til yderligere afklaring om eventuelle brud.

Hvis I har dialog med virksomheden - søger I at få virksomheden til at efterleve UNGPs og/eller OECD's retningslinjer for Multinationale Selskaber i den konkrete situation?

Enhver dialog med selskaber om emner som disse vil tage udgangspunkt i dette, men også i mere generelle drøftelser vil Nykredit vende selskabets arbejde med UNGP og OECD's retningslinjer og vores forventninger hertil.

Hvor lang tid vil I give virksomheden til at bringe sin virksomhedsadfærd i tråd med UNGPs og den humanitære folkeret i den konkrete situation?

Det vil altid afhænge af situationen, og virksomhedens vilje til at forbedre forholdene. Nykredits fortsatte dialog med Cemex og eksklusion af Motorola er eksempler på dette.

Har I redegjort offentligt for jeres strategi og indsats for at påvirke virksomheden til at efterleve den humanitære folkeret og UNGPs?

Ja, ved tidligere henvendelser fra bl.a. Danwatch og danske medier. Derudover rapporterer foreningen om det generelle arbejde med dette emne i sine årsrapporter.

Er der noget I ønsker at tilføje?

Volvo Group

Er I enige i, at virksomheden enten forårsager, medvirker til eller er forbundet til negative

menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder? Hvis nej, hvorfor ikke?

Nej. Selskabet leverer sine generiske entreprenørmaskiner, busser mv. på en ikke-diskriminerende måde til det israelske og det palæstinensiske marked. Hverken UNGP eller OECD's retningslinjer sætter lighedstegn mellem kommercielle aktiviteter af denne type og brud på menneskerettighederne. Samme konklusion er Nykredits rådgivere, iblandt dem GES, kommet til.

Hvad har I gjort for at undersøge virksomhedens aktiviteter eller forbindelser til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder nærmere (due diligence)?

Påstandene mod Volvo ganske gamle. FN-rapporter og vores rådgivere har i flere omgange slået fast, at kommercielle aktiviteter med salg af generiske produkter, der sælges på en ikke-diskriminerende måde ikke kan være i strid med menneskerettighederne. Volvo kan ikke stilles til ansvar for, hvad 3. eller 4. part anvender deres produkt til.

Ifølge OHCHR's arbejdsgruppe med særlig fokus på UNGP's i Israel og de besatte palæstinensiske områder er virksomheder forpligtet til særlig grundig (enhanced) due diligence. Har I foretaget særlig grundig due diligence i forbindelse med jeres investering i virksomheden?

Nykredit og vores rådgivere giver selskaber med aktiviteter i de besatte områder særlig opmærksomhed. Det er denne case et godt eksempel på.

Har I i jeres due diligence fundet noget omkring virksomhedens forretning eller adfærd, der giver anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Nykredit og vores rådgivere giver selskaber med aktiviteter i de besatte områder særlig opmærksomhed, men vi har ikke fundet informationer, der kunne indikere brud.

Har I indgået i dialog med virksomheden og udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

Nykredit og vores rådgivere har researchet beskyldningerne mod Volvo. Da der ikke var brud, så gav det ikke anledning til at udtrykke bekymring.

Giver Danwatchs research anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Nej. Selskabet leverer generiske ikke-diskriminerende produkter til det israelske og det palæstinensiske marked. Hverken UNGP eller OECD's retningslinjer sætter lighedstegn mellem kommercielle aktiviteter af denne type og brud på menneskerettighederne. Samme konklusion er Nykredits rådgivere, iblandt dem GES, kommet til.

Skulle Danwatch have nye informationer, så vil vi anvende disse til yderligere afklaring om eventuelle brud.

Hvis I har dialog med virksomheden - søger I at få virksomheden til at efterleve UNGPs og/eller OECD's retningslinjer for Multinationale Selskaber i den konkrete situation?

Enhver dialog med selskaber om emner som disse vil tage udgangspunkt i dette, men også i mere generelle drøftelser vil Nykredit vende selskabets arbejde med UNGP og OECD's retningslinjer og vores forventninger hertil.

Hvor lang tid vil I give virksomheden til at bringe sin virksomhedsadfærd i tråd med UNGPs og den humanitære folkeret i den konkrete situation?

Det vil altid afhænge af situationen, og virksomhedens vilje til at forbedre forholdene. Nykredits fortsatte dialog med Cemex og eksklusion af Motorola er eksempler på dette.

Har I redegjort offentligt for jeres strategi og indsats for at påvirke virksomheden til at efterleve den humanitære folkeret og UNGPs?

Ja, ved tidligere henvendelser fra bl.a. Danwatch og danske medier. Derudover rapporterer foreningen om det generelle arbejde med dette emne i sine årsrapporter.

Er der noget I ønsker at tilføje?

PFA Asset

[Det skal her noteres, at PFA forholder sig til en beskrivelse af Siemens' aktiviteter, som Danwatch senere korrigerede og tilføjede nye detaljer, som PFA derfor ikke har haft mulighed for at forholde sig til. Helt konkret drejer det sig om Siemens' bud på opgaver for Israel Railways, der ville kræve aktiviteter på besat område.]

Siemens

Er I pt. engageret i dialog med andre virksomheder end de nævnte på baggrund af forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

PFA har fokus på, at der for konfliktfyldte områder, som den besatte Vestbred, gælder en forpligtelse til at være særlig opmærksom på, om man via sine aktiviteter kan anses for at bidrage til besættelsen. Det er et område, som PFA's screenings- og engagementselskab, GES, også har fokus på. GES arbejder systematisk ud fra en række kriterier, der baseres på internationale konventioner gældende for det besatte område. I den forbindelse er GES løbende, og på vegne af PFA, i dialog med selskaber. Dialogen er i første omgang afklarende i forhold til at analysere om selskaber bidrager til en konventionsstridig aktivitet. Konstateres dette, starter en aktiv ejerskabs-dialog, som har til formål at få selskabet til at ændre praksis.

PFA har tidligere selv været i direkte dialog med selskaber, der havde aktiviteter på den besatte Vestbred. På nuværende tidspunkt har PFA rettet henvendelse til Siemens for at sikre, at vores informationer angående deres infrastrukturaktiviteter stadig er korrekte.

Vi vil bede jer svare på en række spørgsmål om jeres investeringer i hver af disse virksomheder:

1. Er I enige i, at virksomheden enten forårsager, medvirker til eller er forbundet til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret⁴ i de besatte palæstinensiske områder? Hvis nej, hvorfor ikke?

Overordnet set er den humanitære folkeret et sæt af konventioner, der anvendes og regulerer de stridende parter under væbnede konflikter og besættelse. PFA har en forventning om, at de selskaber, der investeres i, ikke er forbundet til at krænke civilbefolkningen og den humanitære folkeret.

Når det kommer til Siemens, har GES på vegne af PFA været i dialog med selskabet for at afklare, om det kunne sættes i forbindelse med forskellige infrastrukturaktiviteter, i det besatte område. Samtidig er Siemens' rolle blevet vurderet på baggrund af en analyse af deres aktiviteter. Vores analyse af Siemens' leverance af togvogne indikerer, at de ikke kan bruges på A1. Dette skyldes at der, ifølge vores data, er tale om dieselvogne og A1 skal være en elektrificeret højhastighedslinje, hvorfor de ikke benyttes her. GES har været i dialog med Siemens angående leverancen af trafiklys, dette gav ikke anledning til yderligere dialog. For at sikre at disse vurderinger stadig er korrekte, har PFA rettet henvendelse til selskabet.

2. Hvad har I gjort for at undersøge virksomhedens aktiviteter eller forbindelser til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder nærmere (due diligence)?

GES har en systematisk proces for området, der tager udgangspunkt i de gældende internationale

Eftersom PFA har sat fokus på at integrere UNGPs i investeringsprocessen, har vi også selv sat fokus på selskabers due diligence. Hvis vi bliver opmærksomme på forhold, vi ikke kendte, nye emner opstår eller finder, at data er uklart, vil vi selv forsøge at få det afklaret, og det sker oftest via dialog med selskabet selv og andre relevante med viden på området. På den baggrund vil PFA's RI Board vurdere, hvordan PFA forholder sig til selskabet.

3. Ifølge OHCHR's arbejdsgruppe med særlig fokus på UNGP's i Israel og de besatte palæstinensiske områder er virksomheder forpligtet til særlig grundig (enhanced) due diligence⁵. Har I foretaget særlig grundig due diligence i forbindelse med jeres investering i virksomheden?

4. Har I i jeres due diligence fundet noget omkring virksomhedens forretning eller adfærd, der giver anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

5. Har I indgået i dialog med virksomheden og udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

6. Giver Danwatch's research anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Spørgsmål 3-6 PFA har via samarbejdet med GES tidligere haft fokus på Siemens' aktiviteter i området og på deres salg af trafiklys og togvogne i forhold til deres anvendelse og dermed også selskabets potentielle rolle.

Der bør udvises agtpågivenhed og laves due diligence særligt i skrøbelige områder, det gælder for alle parter, der er forbundet med aktiviteter i området.

PFA vurderer sager, der er belyst med data og med udgangspunkt i bl.a. analyse fra GES og ofte også andre kilder. Research fra f.eks. Danwatch og andre kilder er vigtig, og kan være med til at beskrive nye vinkler. I det konkrete tilfælde er det i udgangspunktet relativt gammelt data, men vi

vil gerne sikre, at vi har fået svar på alle relevante spørgsmål. Derfor har PFA rettet henvendelse til Siemens for at sikre, at vores nuværende vurdering stadig er korrekt.

7. Hvis I har dialog med virksomheden - søger I at få virksomheden til at efterleve UNGPs og/eller OECD's retningslinjer for Multinationale Selskaber i den konkrete situation?

PFA arbejder med at integrere UNGPs i investeringsprocessen, og vi vil, når vi er i dialog med et selskab anvende systematikken fra UNGPs i dialogen. Herunder efterspørger vi, hvilke overvejelser selskabet har gjort for at sikre at det ikke har en negativ effekt på menneskerettighederne, og om det er genstand for deres rapportering.

8. Hvor lang tid vil I give virksomheden til at bringe sin virksomhedsadfærd i tråd med UNGPs og den humanitære folkeret i den konkrete situation?

Der er ikke et entydigt svar, og dermed ikke en bestemt tidsramme. Det kommer bl.a. an på dialogen og fremdriften i denne og kan strække sig over en længere periode, hvis det vurderes at være relevant for at få gennemført de ændringer, der er nødvendige. Omvendt, hvis et selskab ikke viser interesse i en dialog, kan tidsrammen være kortere.

9. Har I redegjort offentligt for jeres strategi og indsats for at påvirke virksomheden til at efterleve den humanitære folkeret og UNGPs?

PFA har i 2016 indskrevet UNGPs i vores politik for ansvarlige investeringer, som et af de grundlag PFA vil arbejde ud fra. UNGPs vil som PFA's politik gælde for alle områder og ikke kun i forhold til et særligt område. Derfor vil det tage tid at indfase, og vi arbejder på at færdiggøre en metode og et sæt retningslinjer, som vil danne baggrund, for den måde PFA vil integrere UNGPs i investeringsprocessen.

10. Er der noget I ønsker at tilføje?

PFA har sat fokus på at være mere transparente i arbejdet med ansvarlige investeringer. Derfor oprettede PFA i 2015 en log på pfa.dk, hvor formålet er løbende at opdatere og kommunikere om fremdriften i den dialog, PFA selv har med en række udvalgte selskaber. Arbejdet med loggen er dynamisk, og selskaber tilføjes i forhold til de emner og den dialog, PFA har med selskaberne.

SEB Invest:

Generelt kommenterer vi ikke på enkelt investeringer i vores porteføljer, hvorfor vi heller ikke offentliggør vurderinger eller eventuel dialog, som vi har indledt med selskaber. På SEB Invest og SEB's hjemmeside findes information omkring den gældende SRI-politik, desuden findes også her negativlister, dvs. lister over selskaber der pt. ikke må investeres i. Vi samarbejder med flere anerkendte internationale aktører indenfor SRI/ESG, hvorfor et eller flere af de nævnte selskaber vil kunne optræde på observationslister.

1. Er I enige i, at virksomheden enten forårsager, medvirker til eller er forbundet til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret

i de besatte palæstinensiske områder? Hvis nej, hvorfor ikke?

Som nævnt ovenfor kommenterer vi ikke på enkeltsekskaber, men henviser til ovennævnte svar omkring vores samarbejde med anerkendte SRI/ESG aktører.

2. Hvad har I gjort for at undersøge virksomhedens aktiviteter eller forbindelser til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder nærmere (due diligence)?

Vi samarbejder med flere anerkendte internationale aktører indenfor SRI/ESG området i forhold til både "screening" og "engagement". Disse samarbejdspartnere monitorer løbende vores porteføljer, ligesom observations- og negativlister indgår i det daglige arbejde med porteføljerne. Såfremt et eller flere af ovennævnte selskaber fremgår af disse aktørers observationslister, vil dialog kunne være initieret.

3. Ifølge OHCHR's arbejdsgruppe med særlig fokus på UNGP's i Israel og de besatte

palæstinensiske områder er virksomheder forpligtet til særlig grundig (enhanced) due diligence. Har I foretaget særlig grundig due diligence i forbindelse med jeres investering i virksomheden?

Jf. øvrige svar vedr. samarbejdspartnere mv.

4. Har I i jeres due diligence fundet noget omkring virksomhedens forretning eller adfærd, der giver anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Som nævnt håndteres dialog vedrørende etiske forhold via vores samarbejdspartnere på området.

5. Har I indgået i dialog med virksomheden og udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

Jf. ovenfor håndteres dialogen via vores eksterne samarbejdspartnere.

6. Giver Danwatch's research anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Vi vil orientere vores eksterne samarbejdspartnere om resultaterne af Danwatch 's research omkring aktiviteter i de besatte palæstinensiske områder.

7. Hvis I har dialog med virksomheden - søger I at få virksomheden til at efterleve UNGPs og/eller OECD's retningslinjer for Multinationale Selskaber i den konkrete situation?

Jf. ovenfor foregår dialog via vores eksterne samarbejdspartnere.

8. Hvor lang tid vil I give virksomheden til at bringe sin virksomhedsadfærd i tråd med UNGPs og den humanitære folkeret i den konkrete situation?

Vi har ikke en fast tidsramme for at opnå resultat, og har i stedet valgt at intensivere vores indsats med en yderligere ekstern samarbejdspartner med supplerende kompetencer.

9. Har I redegjort offentligt for jeres strategi og indsats for at påvirke virksomheden til at efterleve den humanitære folkeret og UNGPs?

Der er på SEB's hjemmesider redegjort for den gældende SRI-politik. Her kan tillige findes gældende negativlister.

10. Er der noget I ønsker at tilføje?

Nej

SparInvest

Response to Danwatch

We welcome Danwatch's investigation into this important human rights issue. We accept that the fourth Geneva convention forbids an occupying power from moving its own people into, and colonising an occupied land, and that the Israeli settlements within Palestine have been deemed illegal by, among others, The United Nations General Assembly, The UN Security Council and the International Court of Justice.

Application of responsible investment principles to different fund strategies

Before giving Sparinvest's response in respect of the particular companies highlighted in the Danwatch survey, we would like to provide some context on how responsible investment principles are applied across our various fund strategies.

Active funds

In our active funds, companies are individually selected and ESG assessed. Active ownership is directed by the portfolio managers and exercised through voting across all holdings and a combination of engagement strategies, including in-house engagement, collaborative engagement, and service provider engagement. Where breaches of international norms have been identified in companies, fund managers may choose not to invest in them, but if such companies are held, we aim to engage in two ways: directly with the company ourselves, and also via our service-provider for normative issues.

Active funds with ethical screening

In our range of ethical funds we understand that our investors are driven more by values than the desire for returns, and so we use an exclusionary filter which excludes all companies with confirmed and unaddressed breaches of international norms in certain areas (human rights, the environment, anti-corruption, and labour standards).

Index funds

Index funds primarily aim to replicate an index and therefore the element of choice regarding company selection is broadly removed from the Portfolio Manager. (Hence, they are also referred to as passive funds.) It is therefore very possible, that if companies accused of human rights breaches are included in the index, they will also be included in an index fund replicating that

index. Thus, in order to be responsible, these funds must exercise active ownership. For Sparinvest Index Funds, this means voting on all significant holdings (over EUR 1 million) and conducting engagement with companies confirmed to be in breach of international norms, which we do via our service provider.

Screening for companies in breach of international norms

Sparinvest uses a highly regarded external screening services provider to identify companies with alleged or confirmed breaches of international norms. This information is used to inform our exclusion filters for the Ethical funds, and also to inform our engagement. The same service provider also carries out engagement with such companies, on behalf of Sparinvest and other investors. As noted above, if the company is held in our active funds, we supplement this with our own direct engagement.

The service provider’s assessment of these companies is based on an established methodology which involves research gathering from numerous sources, including media and NGOs. NGO input is fully investigated but the conclusions reached by a service provider do not always match those of the NGO. Official sources (i.e. governmental organizations, inter-governmental agencies) and company statements are used to verify an alleged involvement.

Our screening services provider identifies two categories of corporate activities that raise major human rights concerns in relation to occupied territories: 1) direct or indirect support to settlements (through construction mortgage provision and infrastructure services) and 2) resource extraction. Where companies have confirmed involvement in these activities, they engage on our behalf.

A note on confidentiality

Sparinvest’s policy is typically for ourselves or our service provider to monitor or engage with companies where appropriate, but typically without drawing public attention to this work because we have found that this helps foster an atmosphere of trust in which they are more likely to cooperate in constructive dialogue. Public statements are considered at a later stage if engagement is proving unsuccessful. For that reason, we do not mention specific company names below.

Sparinvest holdings

Regarding Danwatch’s input on this specific issue, we can confirm that the 17 companies mentioned are held by Sparinvest as follows.

	Held in Index Fund	Held in Active Fund
Alstom	Inx EU Growth	
Altice N.V.	Inx EU Growth	Sparinvest SICAV - Corporate Value Bonds, Fixed-Maturity Bond Fund
Bank Hapoalim	Inx Globale Aktier Min Risk	
Bank Leumi Le-Israel	Inx Globale Aktier Min Risk	
Bezeq Israeli Telecommunication	Inx Globale Aktier Min Risk	

Caterpillar Inc.	Inx DJSI, Inx US Value,	
Cemex	Inx Emerging Markets	
CNH Industrial	Inx DJSI, Inx EU Growth	
Expedia	Inx US Growth	
HeidelbergCement	Inx EU Growth	Fixed-Maturity Bond Fund
Hyundai Heavy Industries	Inx Emerging Markets	Fixed-Maturity Bond Fund
Mizrahi Tefahot Bank Ltd	Inx Globale Aktier Min Risk	
Motorola Solutions Inc	Inx Globale Aktier Min Risk	
PayPal Holdings Inc	Inx US Growth,	
Priceline Group Inc	Inx US Growth,	
Siemens AG	Inx EU Value, Inx DJSI	
Volvo	Inx EU Value, Momentum, Momentum Akk	Fixed-Maturity Bond Fund

Differing assessments

Where we hold companies in our active funds that our service provider assesses to be in confirmed or alleged breach of norms, we do so in line with our responsible investment policy, applying our engagement strategy as appropriate. However, our service provider assesses the same 17 companies differently to Danwatch, agreeing that some are definitely in breach of international norms, whilst others have only peripheral involvement in the issue.

Thus we can divide the companies mentioned into three categories:

1. Those in confirmed and unaddressed breaches of the (human rights) normative framework. Five companies named by Danwatch fell into this category.
2. Those in alleged normative breaches or prior breaches that are undergoing remediation. Two companies named by Danwatch fell into this category.
3. Those whose involvement is peripheral or beyond the scope and where it is difficult for them to have any leverage on the end use of their generic products. Ten companies named by Danwatch fell into this category.

Engagement and escalation

Our service provider undertakes engagement with companies falling within categories 1 and 2. Companies in category 3 are subject to monitoring.

We confirm that we hold five of the companies recognized as being in confirmed breach in certain of our funds. In two of these five cases, engagement by our service provider is ongoing. It is worth mentioning that they have seen some success over the years in encouraging implicated companies to reduce or end their involvement with the occupied territories.

However, in the remaining three cases of confirmed breach, engagement by our service provider has been discontinued. These companies continue to be held only in our Index funds. As previously explained, Index Fund Managers have limited options when it comes to investment selection. However, there are passive funds available that replicate sustainability indices, meaning that they focus on best-in-class ESG investments and avoid companies operating in certain sectors.

When companies fail to respond to engagement, we can escalate the matter by adopting alternative approaches of a more robust nature. We have recently been working to develop our escalation policy more formally, including a consideration of the appropriate steps for index funds. Escalation can involve steps such as alternative forms of engagement, public statements, voting activity, or, ultimately, divestment. Divestment may be a more problematic approach for an index fund. Regarding the three companies where our service provider has discontinued engagement, Sparinvest has decided to escalate these cases and to engage directly with the companies in question.

This concludes our response at this time, but please be assured that we welcome the fact that Danwatch keeps an eye on this situation. We confirm that the information that you have supplied us with has been passed on to our screening service provider which, in turn, obliges them to reaffirm their assessments.

SydInvest

		Cemex	HeidelbergCement	Siemens	Volvo
1.	Er I enige i, at virksomheden enten forårsager, medvirker til eller er forbundet til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder? Hvis nej, hvorfor ikke?	Ja, vi er enige i, at der er indikationer på overtrædelser af den humanitære folkeret.	Ja, vi er enige i, at der er indikationer på overtrædelser af den humanitære folkeret.	Vi har fået vores service provider til at gennemgå virksomheden, og vurderingen er, at de trafikale kontrolsystemer er generiske af karakter og derfor ikke udgør en materiel risiko. Togvognene, som Siemens har leveret, er dieseldrevne og derfor ikke egnede til højhastighedslinj	Vi har fået vores service provider til at gennemgå virksomheden, og vurderingen er, at Volvo ikke direkte kan knyttes til overtrædelser af den humanitære folkeret, da selskabet har begrænset eller ingen

				en mellem Tel Aviv og Jerusalem.	indflydelse på brugen af dets produkter.
2.	Hvad har I gjort for at undersøge virksomhedens aktiviteter eller forbindelser til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder nærmere (due diligence)?	Vi samarbejder med en service provider, GES, på området, som varetager disse funktioner.	Vi samarbejder med en service provider, GES, på området, som varetager disse funktioner.	Vi samarbejder med en service provider, GES, på området, som varetager disse funktioner.	Vi samarbejder med en service provider, GES, på området, som varetager disse funktioner.
3.	Ifølge OHCHR's arbejdsgruppe med særlig fokus på UNGP's i Israel og de besatte palæstinensiske områder er virksomheder forpligtet til særlig grundig (enhanced) due diligence. Har I foretaget særlig grundig due diligence i forbindelse med jeres investering i virksomheden?	Vores due diligence afspejler investeringens størrelse i forhold til selskabets samlede størrelse. Den er meget lille. Vi har derfor været reaktive i forhold til svaret under spm. 1.	Vores due diligence afspejler investeringens størrelse i forhold til selskabets samlede størrelse. Den er meget lille. Vi har derfor været reaktive i forhold til svaret under spm. 1.	Vores due diligence afspejler investeringens størrelse i forhold til selskabets samlede størrelse. Den er meget lille.	Vores due diligence afspejler investeringens størrelse i forhold til selskabets samlede størrelse. Den er meget lille.
4.	Har I i jeres due diligence fundet noget omkring virksomhedens forretning eller adfærd, der giver anledning til at indgå i	Ja, se svar på spm. 1 & 3.	Ja, se svar på spm. 1 & 3.	Nej, se svar på spm. 1.	Nej, se svar på spm. 1.

	dialog med virksomheden?				
5.	Har I indgået i dialog med virksomheden og udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?	Vi er gennem GES i dialog med selskabet.	Vi er gennem GES i dialog med selskabet. GES har møde med selskabets datterselskaber i Israel og Palæstina ultimo november 2016 i Tel Aviv.	GES har tidligere været i dialog med selskabet og konkluderede i maj 2013, at der ikke var grundlag for at drive engagement mod selskabet.	Der er ikke noget grundlag for det jf. svar på spm. 1.
6.	Giver Danwatchs research anledning til at indgå i dialog med virksomheden?	Nej, vi er i dialog.	Nej, vi er i dialog.	Nej, da der ikke er grundlag for at indgå i dialog med selskabet.	Nej, da der ikke er grundlag for at indgå i dialog med selskabet.
7.	Hvis I har dialog med virksomheden - søger I at få virksomheden til at efterleve UNGPs og/eller OECD's retningslinjer for Multinationale Selskaber i den konkrete situation?	Det vil være en del af dialogen med selskabet.	Det vil være en del af dialogen med selskabet.	Ikke relevant.	Ikke relevant.
8.	Hvor lang tid vil I give virksomheden til at bringe sin virksomhedsadfærd i tråd med UNGPs og den humanitære folkeret i den konkrete situation?	Det afhænger meget af udviklingen i kvaliteten af dialogen med selskabet. Den vurderes p.t. at være gennemsnitlig.	Det afhænger meget af udviklingen i kvaliteten af dialogen med selskabet. Den vurderes p.t. at være temmelig god.	Ikke relevant.	Ikke relevant.
9.	Har I redegjort offentligt for jeres strategi og indsats for at	Nej, men vi har offentliggjort en generel	Nej, men vi har offentliggjort en generel politik for	Vi mener ikke, at der er grundlag for at drive	Vi mener ikke, at der er grundlag for at drive

	påvirke virksomheden til at efterleve den humanitære folkeret og UNGPs?	politik for ansvarlige investeringer.	ansvarlige investeringer.	engagement mod selskabet.	engagement mod selskabet.
10	Er der noget I ønsker at tilføje?	Nej	Nej	Nej	Nej

Kommunerne

Aarhus Kommune

Generelt kommenterer vi (red. SEB) ikke på enkelt investeringer i vores porteføljer, hvorfor vi heller ikke offentliggør vurderinger eller eventuel dialog vi har indledt med selskaber. På SEB Invest og SEB's hjemmeside findes information omkring den gældende SRI-politik, desuden findes også her negativlister, dvs. lister over selskaber der pt. ikke må investeres i.

1. Er I enige i, at virksomheden enten forårsager, medvirker til eller er forbundet til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder? Hvis nej, hvorfor ikke?

Som nævnt ovenfor kommenterer vi ikke på enkeltsselskaber, dog kan vi bekræfte at flere af selskaberne figurerer på vores interne observationsliste.

2. Hvad har I gjort for at undersøge virksomhedens aktiviteter eller forbindelser til negative menneskerets-effekter og/eller overtrædelser af den humanitære folkeret i de besatte palæstinensiske områder nærmere (due diligence)?

Vi samarbejder med flere anerkendte internationale aktører indenfor SRI/ESG området i forhold til både "screening" og "engagement". Disse samarbejdspartnere monitorer løbende vores porteføljer, ligesom observations- og negativlister indgår i det daglige arbejde med porteføljerne. Vi er således opmærksomme på, at flere selskaber optræder på vores gældende observationsliste, hvorfor der via vores samarbejdspartnere er indledt dialog med disse.

3. Ifølge OHCHR's arbejdsgruppe med særlig fokus på UNGP's i Israel og de besatte palæstinensiske områder er virksomheder forpligtet til særlig grundig (enhanced) due diligence. Har I foretaget særlig grundig due diligence i forbindelse med jeres investering i virksomheden?

Vi er opmærksomme på problematikken i vores investerings set-up.

4. Har I i jeres due diligence fundet noget omkring virksomhedens forretning eller adfærd, der giver anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Som nævnt håndteres dialog vedrørende etiske forhold via vores samarbejdspartnere på området.

5. Har I indgået i dialog med virksomheden og udtrykt bekymring over problematiske forbindelser til de besatte palæstinensiske områder?

Ja, jf. ovenfor håndteres dialogen via vores eksterne samarbejdspartnere.

6. Giver Danwatch's research anledning til at indgå i dialog med virksomheden?

Vi vil orientere vores eksterne samarbejdspartnere om resultaterne af Danwatch's research omkring aktiviteter i de besatte palæstinensiske områder.

7. Hvis I har dialog med virksomheden - søger I at få virksomheden til at efterleve UNGPs og/eller OECD's retningslinjer for Multinationale Selskaber i den konkrete situation?

Jf. ovenfor foregår dialog via vores eksterne samarbejdspartnere.

8. Hvor lang tid vil I give virksomheden til at bringe sin virksomhedsadfærd i tråd med UNGPs og den humanitære folkeret i den konkrete situation?

Vi har ikke en fast tidsramme for at opnå resultat, og har i stedet valgt at intensivere vores indsats med en yderligere ekstern samarbejdspartner med supplerende kompetencer.

9. Har I redegjort offentligt for jeres strategi og indsats for at påvirke virksomheden til at efterleve den humanitære folkeret og UNGPs?

Der er i afdelingernes prospekter og foreningens hjemmeside redegjort for den gældende SRI-politik. På foreningens hjemmeside forefindes tillige gældende negativlister. Det samme gælder SEB Pension.

10. Er der noget I ønsker at tilføje?

Nej

Københavns Kommune

Københavns Kommunes etiske investeringspolitik bygger på FN-konventioner og andre anerkendte normer og standarder. Den gælder også for virksomheder, der opererer i konfliktområder.

Der foretages en overvågning af selskaber i regi af kommunens investeringsforening på basis af screening fra et uafhængigt screening-selskab, Ethix. Processen for negativlistning er en løbende screening. Den omfatter også løbende fakta-tjek og dialog med selskaber. Såfremt et selskab overtræder den etiske investeringspolitik og den dialog som investeringsforeningen og screening-selskabet fører med det pågældende selskab ikke fører til ændringer, bliver selskabet negativlistet. Herefter bliver Københavns Kommune orienteret om negativlistningen.

Københavns Kommune har på den baggrund negativlistet en række selskaber, herunder også selskaber, der opererer på en uacceptabel måde i de besatte palæstinensiske områder.

Der offentliggøres kun navne på selskaber, som er blevet negativlistet. Det offentliggøres således ikke, hvis eksempelvis der finder en dialog sted med et selskab. Derfor kan der ikke svares på detaljerede spørgsmål vedr. de syv konkrete selskaber.

Odense Kommune

Som vi tidligere har oplyst, har Odense Kommune outsourcet investering af Odense Kommunes formue til et antal kapitalforvaltere, som har forpligtet sig til at foretage investeringerne i overensstemmelse med Odense Kommunes investeringspolitik, herunder de vedtagne etiske retningslinjer. Der arbejdes i investeringsforeningerne ud fra en tilgang om aktivt ejerskab. Dette indebærer, at investeringsforeningerne på vegne af deres investorer søger at gå i dialog med de selskaber, som evt. har overtrådt gældende konventioner og normer. Er det ikke muligt at få et selskab til at ændre adfærd, sælges selskabet ultimativt ud af investeringsforeningen.

Da kommunernes investeringer i andet end danske stats- og realkreditobligationer kun kan ske via udbyttegivende investeringsforeninger, som mange andre investorer også investerer i, kan Odense Kommune ikke gå aktivt ind i hvilke konkrete selskaber, der kan eller ikke kan indgå i investeringsforeningerne.

Odense Kommune har imidlertid på baggrund af henvendelsen fra Danwatch rettet henvendelse til kommunens kapitalforvaltere og bedt om en redegørelse for deres / deres screeningsbureauers syn på de pågældende selskaber, herunder om de pågældende selskabers forretning og adfærd vurderes at fremstå problematisk, samt om man evt. er i dialog med virksomhederne med henblik på at udøve aktivt ejerskab.

Tilbagemeldingen er, at de pågældende 8 virksomheder pt. ikke figurerer på eksklusionslisterne. Flere selskaber optræder imidlertid på gældende observationsliste, hvorfor der via kapitalforvalterens samarbejdspartnere er indledt dialog med disse selskaber. Afhængigt af udfaldet af den igangværende dialog kan dette derfor medføre, at investeringen opretholdes, såfremt evt. problematiske aktiviteter enten er ophørt eller af så ubetydelig karakter, at de ikke kræver reaktion eller udøvelse af aktivt ejerskab – eller alternativt at selskaberne ultimativt sælges ud af investeringsforeningen.

